

HUMANIST

MAANDBLAD OVER HUMANISME, MENS EN WERELD

**Het nut van de
STILLE TOCHT**

**Sponsoring
op scholen**

**Naima el Bezaz:
integreren komt van twee kanten**

Nacht (2)

Margi Geerlinks

in dit nummer

Stille tochten

Trend: zodra iemand op straat wordt gedood, wordt er een Stille Tocht georganiseerd. Wat is de functie van dit stille protest? Reportage.

PAGINA **4**

Gekte rond een boek

Waarom wordt een boek een hype? Lezers, uitgevers en een media-deskundige over drie boeken die best-sellers werden.

PAGINA **8**

Sponsoring op scholen

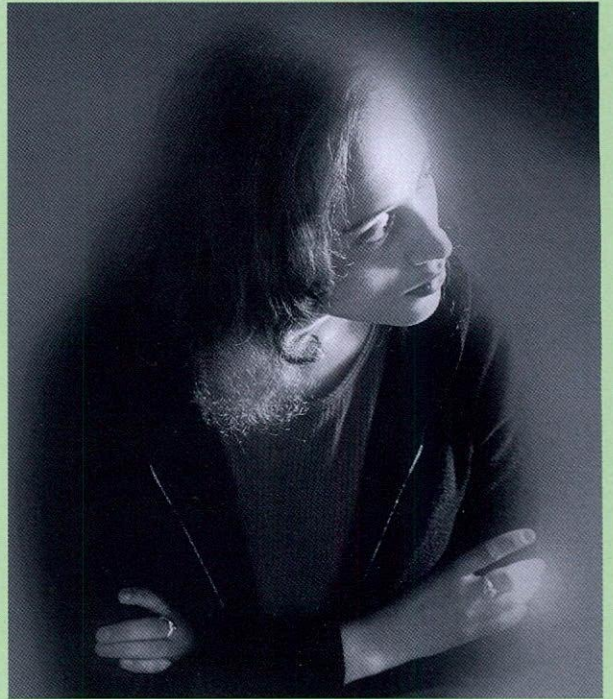
De overheid geeft veel te weinig geld uit voor onderwijs, menen schooldirecteuren. Sommige kloppen daarom bij bedrijven aan voor de leuke dingen. Achtergrondverhaal.

PAGINA **16**

Spreek bij de uitvaart

Humanistische uitvaartbegeleiders komen soms voor moeilijke keuzes te staan. Moeten ze de nabestaanden troosten of voldoen aan de wensen van de overledene?

PAGINA **21**

Bloeien temidden van onrust

Ze is jong, hoog opgeleid, welbespraakt en van Marokkaanse komaf. Een combinatie waar de media wel pap van lusten. De ster van Naima El Bezaz (25) is rijzende. Interview met een alleskunner bij wie de dingen kriskras door elkaar moeten gebeuren. 'Ik word boos op Marokkaanse jongeren die een zootje van hun leven maken, maar ondertussen gebeurt er ook veel goeds.'

PAGINA **12**

en verder

Margi Geerlinks	2
Denken & Doen	26
Serie: haat (2)	28
Nieuws	31
Colofon/Cryptogram	34

Protest voor

FOTO'S: PAUL ROMIJN

Het lijkt een trend te worden: zodra iemand het leven laat onder de modeterm 'zinloos geweld', wordt er een Stille Tocht georganiseerd.

Wat is de functie van dit stille protest en wat levert het op? Impressie van de laatste tocht naar aanleiding van de dood van Daniel van Cotthem.

de camera

*Stille Tocht in Vlaardingen:
'filmset en figuranten'*

Berthold van Maris

Een week nadat Daniel van Cotthem zijn dodelijke klap kreeg op station Vlaardingen-Oost, liggen er bij de ingang bloemen, kindertekeningen en gedichten. Op het lage dak van het station heeft zich een cameraploeg geïnstalleerd. Er staan twee felle spots bij de bloemen, het geheel oogt als een filmset. Het wachten is op de figuranten.

Die avond wordt er in Vlaardingen een Stille Tocht gelopen. Twee kilometer verderop, bij station Vlaardingen-Centrum, hebben zich tienduizenden mensen verzameld. Boven de menigte zweeft een tv-camera op een hoogwerker. Grote schotelantennes wijzen erop dat alle tv-zenders *acte de présence* geven. "Als de ouders deze beelden hadden gezien, dan was het niet gebeurd, denk ik", zegt een Turkse jongen. Zijn vriend: "Ze moeten die gasten harder aanpakken. Als ik eerlijk mag zijn: ik vind het Nederlandse rechtssysteem wat zwakjes. Die zijn over drie jaar weer vrij." Een oudere dame: "De overheid is de enige die hier wat aan kan doen. Het geweld op televisie. Die films en alles wat je ziet. De opvoeding. Je mag niet vergelijken met vroeger, maar ik doe het toch. Ik mis discipline." "Ik vind dat ze er op school meer aan kunnen doen", zegt een meisje van 17.

"Kinderen kunnen al op jonge leeftijd gewezen worden op de gevolgen van hun gedrag. Het begint allemaal met pesten op de lagere school."

Op het podium zijn de toespraakjes begonnen. De sprekers worden af en toe overstemd door voorbijrazende treinen en rinkelende mobiele telefoons. Als de vriendin van Daniel een gedicht voorleest, wordt het sommige toeschouwers te veel. "Wij nodigen u uit om ieder met zijn of

haar gedachten mee te lopen", zegt de laatste spreker. Daarna gebeurt er even helemaal niets. De mensen zwijgen en wachten. Langzaam perst het voorste deel van de menigte zich de binnenstad in.

Kaarsjes

Op de Westhavenkade wordt er stevig de pas ingezet. Iedereen praat weer, de sfeer is gezellig en uitgelaten. "Heb je gezien dat Maurice van *Big Brother* meeloopt?". "Ze moeten die lui voor de rest van hun leven opsluiten, zodat ze geen nakomelingen kunnen krijgen." "Wat doe jij vanavond?" Een jonge, zwaar opgemaakte vrouw maakt plannen voor de nacht. "Als je uitgaat, wat wij wel eens doen", zegt ze, "dan voel je je op straat steeds onveiliger worden. Ik denk dat de regering eens een keertje goed moet nadenken. Ze praten wel, maar ze doen niks." Haar vriendin: "Maar het begint allemaal met de opvoeding.

Gemeente: 'Om geloofwaardig te zijn, hebben we maar gezegd dat we zullen nagaan of we het beleid moeten aanpassen'

De kinderen hebben tegenwoordig een heel andere mentaliteit. Ze hebben zoiets van: we gaan vanavond effe hakken, effe iemand in elkaar slaan. Vroeger gebeurde dat ook, maar dan was het één op één. Nu is het zes op één man. Terwijl die man al leg. Dat vind ik echt slecht!"

De stoet loopt over de Schiedamseweg. In een villa langs de route zijn alle lampen uit, er staan tientallen kaarsjes op de vensterbanken. Een man die bij een zijstraat staat en de stoet gadeslaat: "Of zo'n

Stille Tochten

Straatgeweld is er altijd geweest, maar Stille Tochten zijn een relatief nieuw verschijnsel, waarschijnlijk 'overgewaaid' uit België, waar de Witte Mars van 1996 wereldwijd veel aandacht trok. Het doel van een Stille Tocht is tweeledig: uiten van verdriet en medeleven en protesteren tegen het klimaat waarin straatgeweld zich voordoet.

Amsterdam, augustus 1996. Joes Kloppenburg (26) wordt doodgetrapt toen hij opkwam voor een bedreigde zwerver. Honderden mensen leggen spontaan bloemen neer op de plaats van het misdrijf. Van een Stille Tocht is nog geen sprake.

Brussel, oktober 1996. Zo'n driehonderdduizend mensen verzamelen zich in het centrum van Brussel voor de Witte Mars. Initiatiefnemers zijn de ouders van de vermoorde en vermiste kinderen in de zaak Dutroux. Deelnemers aan de mars willen hun medeleven betuigen maar ook protesteren tegen de wijze waarop politie en justitie heeft opgetreden.

Amsterdam, augustus 1997. Een jaar nadat de misdaad plaatsvond wordt Joes Kloppenburg herdacht met een Stille Tocht waar zo'n driehonderd mensen aan meedoen. Het initiatief voor de tocht kwam van de vader van Joes. De gemeente richt op de plek waar Joes stierf een gedenkteken op.

Leeuwarden, september 1997. Tijdens zijn vrijgezellenfeest wordt Meindert Tjoelker (30) op straat doodgeschoten. Een week later verzamelen zich 15 tot 25 duizend mensen op de plaats van het misdrijf. De Friese politiechef Cees Bangma doet een emotionele oproep aan de horeca om Tjoelker 'te herdenken en te protesteren in stilte'. Dit wordt uitgelegd als een oproep tot een Stille Tocht. Heel Nederland reageert: zo'n twintigduizend mensen verzamelen zich in Leeuwarden. Op vele andere plaatsen in Nederland werden Stille Tochten gehouden of op andere wijze stilgestaan bij 'zinloos geweld'.

Tiel, april 1998. De 27-jarige E. den Haan komt tijdens het uitgaan om het leven. Duizenden mensen nemen enkele dagen later deel aan een Stille Tocht door het centrum van Tiel.

Amsterdam, december 1998. Stille Tocht door het centrum van Amsterdam ter herdenking van Nasir Waseem Ram, die twee weken eerder werd doodgeschoten door een agressieve man op een fiets. Enige honderden mensen nemen deel.

Den Haag, december/januari 1998/1999. Op Oudjaarsavond, kort na middernacht, wordt Mehmet Yilmaz vermoord. De Stille Tocht die de Koerdische gemeenschap voor hem heeft georganiseerd gaat letterlijk in stilte voorbij.

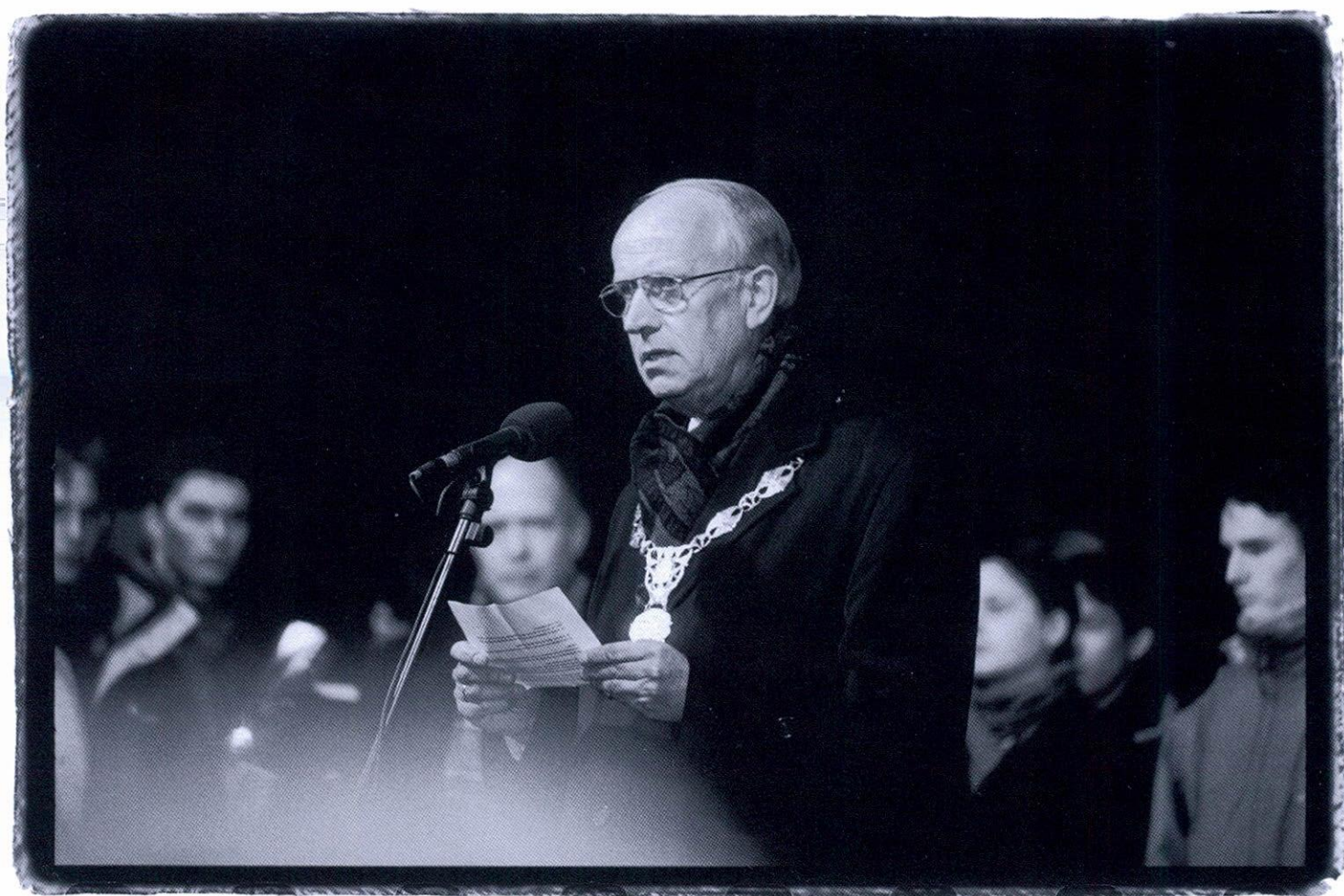
Gorinchem, januari 1999. Twee meisjes worden dodelijk getroffen door kogels die door de deur van een discotheek geschoten worden. Een week later is er een Stille Tocht door de binnenstad, waar 25 duizend mensen aan deelnemen. De Tocht kreeg vooraf zeer veel media-belangstelling, de NS zetten extra treinen in.

Zwaagwesteinde, mei 1999. Stille Tocht naar aanleiding van de moord op Marianne Vaatstra (16) op initiatief van vrienden van Marianne. Er lopen 15 tot 20 duizend mensen mee.

Drachten, augustus 1999. Hond Boris wordt door politie doodgeschoten als hij in het park de eenden achterna zit. De Amsterdammer 'Pistolen Paultje' organiseert en financiert een 'Stille Tocht' tegen zinloos geweld tegen dieren. Uiteindelijk wordt gekozen voor de term 'protestmars' omdat het gebruik van het woord 'Stille Tocht' op teveel kritiek stuit. Vijfhonderd mensen en driehonderd honden lopen mee.

Vlaardingen, januari 2000. Daniel van Cotthem overlijdt aan de klap van een onbekende. Er zijn twee Stille Tochten, één georganiseerd door vrienden en familie, één door de gemeente Vlaardingen.

Stille Tocht nut heeft? Ik betwijfel het. Er lopen veel gekken rond in deze maatschappij." Hij trekt een afzethek, dat door een automobilist opzij geschoven was, weer naar zijn plaats en zegt: "Moet je luisteren: toen ik jong was, hebben we ook wel eens lopen matten: een paar klappen en dan was het over. Maar tegenwoordig wordt er anders gemat dan vroeger. Door de alcohol en de pillen gaan ze verder. De remming is weg." In de vrolijk pratende stoet wordt een bord megedragen met daarop een wereldbol die verscheurd wordt. Er staat een wirwar aan woorden op: 'Geweld, onderwijs, sport, seks, woningbouw'. "Dat is de maatschappij waar we op dit moment in zitten", zegt de man die het bord draagt. "Vol onvrede en wat daaruit voortvloeit. Je hoeft de krant maar open te slaan: hier wordt fraude gepleegd, daar is het oorlog. Het grijpt allemaal in elkaar, het is een stukje verloedering. Je hoort mij niet zeggen dat ik pessimist ben. Maar het is wel de realiteit dat, als we zo doorgaan, dat het dan wel een stuk slechter wordt." Het eindpunt is in zicht: station Vlaardingen-Oost. "Wilt u zoveel mogelijk doorlopen", roept een agent. "Dat is het beste voor iedereen." Het hoopje bloemen bij de ingang is aangegroeid tot een enorme berg, de fakkel liggen in bosjes bij elkaar. Vanaf het dak wordt het tafereel gefilmd. "Ik vind het indrukwekkend", zegt een lange, minzaam om zich heen kijkende man. "Wat mij beweegt om hier te zijn? Medeleven. Protest. Er eens over nadenken. Hoe heb je het zelf gedaan in het verleden? Een beetje stilstaan bij de maatschappij. Hoe je er zelf in staat. Hoe we het allemaal hebben laten vervlieden. Ik geloof wel dat we er iets aan kunnen doen. Meer gemeenschapszin. Meer respect voor elkaar. Elkaar een beetje bij de hand nemen en ook meer in de gaten houden. En alsjeblieft niet alles afwentelen op de overheid. We hebben de afgelopen twintig jaar wel geleerd dat dat niet de oplossing is. De overheid kan de oplossing niet bieden. We zullen het zelf moeten doen." Een groepje kinderen dat rondom een paar kaarsjes staat: "Wij doen het voor Daniel. Maar je kunt er toch

Burgemeester Stam spreekt zijn medeleven uit

niks aan doen. Je hebt altijd van die gekke mensen. Het stopt nooit.”

Lady Di

De vader van Joes Kloppenburg, de jongen die in Amsterdam op straat werd doodgeslagen, liep ook mee in Vlaardingen. “Ik denk dat 99 procent van de mensen hierheen is gekomen vanuit een gevoel van onmacht en protest”, zegt hij. “Het is een duidelijk signaal naar de overheid, dat er wat moet gebeuren. Maar ook een signaal naar elkaar, een soort horizontaal signaal, dat geweld niet gewoon is. Een proces van bewustwording: hoe komt het dat we vervreemd zijn geraakt van de algemene normen en waarden? Het geweld op straat is niet méér geworden, maar wel ernstiger. Vaak is het de combinatie van drugs met alcohol, waardoor men helemaal door het lint gaat. Je hoort die verhalen steeds vaker: hij bleef almaar doorschoppen, hij had niet eens in de gaten dat het slacht-

offer al bewusteloos op de grond lag.”

Na de dood van Joes werden er ook bloemen gelegd op de plaats waar hij vermoord was. “Een zee van bloemen”, herinnert zijn vader zich.

“Honderden mensen zijn daar toen spontaan bijeengekomen. Het greep ze enorm aan. Het gevoel: dit had mij ook kunnen overkomen, ik had ook op het verkeerde moment op de verkeerde plek kunnen zijn.”

De zaak Kloppenburg kreeg veel aandacht. Net als de dood van Meindert Tjoelker, die kort daarna in Leeuwarden op straat werd doodgeschoten. In een open brief in de *Leeuwarder Courant* riep politiechef Cees Bangma de bevolking op om één minuut stilte in acht te nemen. “Daar werd massaal gevolg aan gegeven”, zegt Jochem Admiraal van de gemeente Leeuwarden. “Ik had zo iets nog nooit gezien in Leeuwarden. Het deed me denken aan de taferele rond de dood van Lady Diana.”

Een jaar later was het in Gorinchem opnieuw raak, toen twee meisjes het slachtoffer werden van een absurde schietpartij bij de deur van Café Bacchus. De vrienden van de meisjes, de plaatselijke horeca én de gemeente Gorinchem organiseerden daarop een tocht door de binnenstad, waar vijftientigduizend mensen op afkwa-

Vrouw: ‘Vroeger werd er ook gevochten, maar dan was het één op één. Nu is het zes op één. Terwijl die man al leg’

men. Het organiserend comité deelde tienduizend rozen uit, vijfduizend T-shirtjes met het opschrift ‘Is er wel zinvol geweld?’ en duizend fakkels.

Camera's

In Leeuwarden en Gorinchem hebben de Stille Tochten geleid tot een zekere

verscherping van het beleid. “We waren in Leeuwarden al langer bezig met de veiligheid op straat”, zegt gemeente-woordvoerder Jochem Admiraal. “Maar na de dood van Meindert Tjoelker zag iedereen in dat er echt iets gedaan moest worden. Allerlei afspraken bleken opeens mogelijk. De gemeente heeft vervolgens het programma ‘Nee Tegen Geweld’ opgesteld, dat uit 32 punten bestaat, die allemaal heel concreet zijn. Dat plan werd ook heel snel door de gemeenteraad goedgekeurd.” De maatregelen die in ‘Nee Tegen Geweld’ worden opgesomd, zijn niet opzienbarend: meer agenten op straat, camera’s, projecten in het onderwijs, de daders sneller voorleiden. Het zijn de ideeën die in dit verband altijd opduiken. Wat misschien wel nieuw is, is dat ze in Leeuwarden met enige voortvarendheid worden uitgevoerd.

In Gorinchem leidde de dubbele moord in Café Bacchus onder meer tot het opstellen van gedragsregels in de horeca. De stichting ‘Gorinchem Tegen Geweld’, die uit de Stille Tocht is voortgekomen, richt zich vooral op het landelijke beleid. Marijn Krol: “We hebben vorig jaar een Nationale Stille Tocht georganiseerd, in Den Haag. De opkomst viel tegen, maar het heeft wel wat opgeleverd: we hebben de ministers Van Boxtel en Korthals voorgesteld om een generaal pardon in te stellen voor wapenbezitters. Daar is toen de ‘Nacht Van Het Lef’ uit voortgekomen, waarbij veertienduizend wapens zijn ingeleverd, waaronder tweeduizend vuurwapens. Een groot succes, als je bedenkt dat het eigenlijk alleen om slag-, stoot- en steekwapens ging.”

Geloofwaardig

In Vlaardingse was de Stille Tocht een initiatief van het gemeentebestuur. Onmiddellijk na het overlijden van Daniel van Cotthem nam burgemeester L. Stam contact op met de familie en stelde voor een Stille Tocht te organiseren. Twee dagen na de dood van Daniel vond er al een spontane rondgang plaats, door vrienden en oud-klasgenoten van Daniel. Er waren toen al een paar duizend mensen die zich daarbij aansloten. Bij de officiële tocht liepen er, volgens de

schattingen van de politie, dertigduizend mensen mee. Veel van hen hadden zelf bloemen, fakkels of kaarsen meegenomen.

Ligt het wel voor de hand dat de gemeente zo’n tocht organiseert? Mark de Vries, die vanuit de afdeling Communicatie van de gemeente nauw betrokken was bij de organisatie van de tocht: “Die vraag hebben wij onszelf ook gesteld. Maar het hing gewoon in de lucht, de dood van Daniel van Cotthem had duidelijk impact. Toen hebben wij dat idee maar naar ons toe getrokken. Ook vanwege de praktische en facilitaire aspecten.”

De Vries erkent dat de gemeente verantwoordelijk is voor het lokale veiligheidsbeleid en daarmee zelf partij is in de onvrede waarvoor zo’n tocht een uitlaatklep is. “Om geloofwaardig te zijn, hebben we daarom maar gezegd dat we zullen nagaan of we het beleid moeten aanpassen”, zegt hij. Drie dagen na de Stille Tocht meldt gemeente-woordvoerder Hans Mathijssen dat Vlaardingen het eigen beleid heeft doorgelicht. “We zijn al een tijd bezig met het formuleren van een stadsvisie voor de periode van 2000 tot 2020 en we hebben nog eens goed gekeken naar de hoofdstukken *Schoon*, *Leefbaar* en *Veilig*. Dan blijkt dat we al heel veel doen. Toch kan er nog wel wat verbeterd worden, bijvoorbeeld op het gebied van de fysieke veiligheid. Daarbij moet u denken aan straatverlichting en dergelijke.” Mathijssen zegt dat er ‘een ambtelijke denktank’ komt, die de puntjes op de i zal zetten.

Vanaf het podium beloofde burgemeester Stam dat de gemeente er alles aan zou doen om de veiligheid op straat te verbeteren. In zijn toespraak vroeg hij zich ook hardop af:

‘Hoelang gaat deze afbraak van een eens respectvolle en veilige samenleving nog door?’ “Ik denk dat ik wel weet wat hij daarmee bedoelde”, zegt Mathijssen. “Het kost steeds meer moeite om de normen en waarden op te leggen. Althans, helder te maken. Er treedt een vervlakking op. Ik denk dat hij dat bedoeld heeft.”

Mark de Vries, die de toespraak geschreven heeft: “Ik kan er alleen een ambtelijke toelichting op geven. Wij hebben het gevoel dat onze

samenleving steeds individualistischer en materialistischer wordt en dat een bepaalde onderlinge betrokkenheid daarmee verloren dreigt te gaan. Je ziet dat bepaalde discussies niet eens meer gevoerd worden. Bijvoorbeeld: hoe gaan we om met drank en drugs? Alsof dat allemaal zo vanzelfsprekend is.”

Zelf verwijst burgemeester Stam naar het jaarverslag van de Vlaardingse politie. “Uit de cijfers blijkt dat het geweld op straat nog altijd toeneemt. Bovendien zien we een verschuiving: de delicten worden steeds ernstiger. Voor de exacte cijfers kunt u contact opnemen met de afdeling Voorlichting van de politie.”

Christel Willems, voorlichtster bij de politie Vlaardingen, zegt dat ze al de hele week gebeld wordt over die cijfers. Ze pakt het overzichtje er nog eens bij: “Vorig jaar hadden we in Vlaardingen, Maassluis en Hoek van Holland driehonderd meldingen van geweld op straat. Er is inderdaad sprake van een lichte stijging. Ik kan u echter niet vertellen in hoeveel van deze gevallen het om vechtpartijen ging, want in deze cijfers zijn ook alle potloodventers opgenomen, en dat zijn er, zoals u misschien weet, erg veel. Die maken het grootste deel uit van de meldingen en dat vertekent het beeld. Als je onze cijfers vergelijkt met de rest van de regio Rotterdam-Rijnmond, dan zijn wij een van de veiligste steden.”

Gekte rond een boek

Waarom wordt een boek een hype? Lezers, uitgevers en een media-deskundige over drie boeken die best-sellers werden.

‘Een titel die goed bekt, een beetje buzz, en geluk.’

Caroline Hanrath

Montignac

Geen gezeur over calorieën

Rob van Dijk en Anneke Mosselman zweren bij de voedingsleer van Montignac. Het boek *Ik ben slank want ik eet* vormt sinds vijf jaar de grondslag voor al hun culinaire activiteiten.

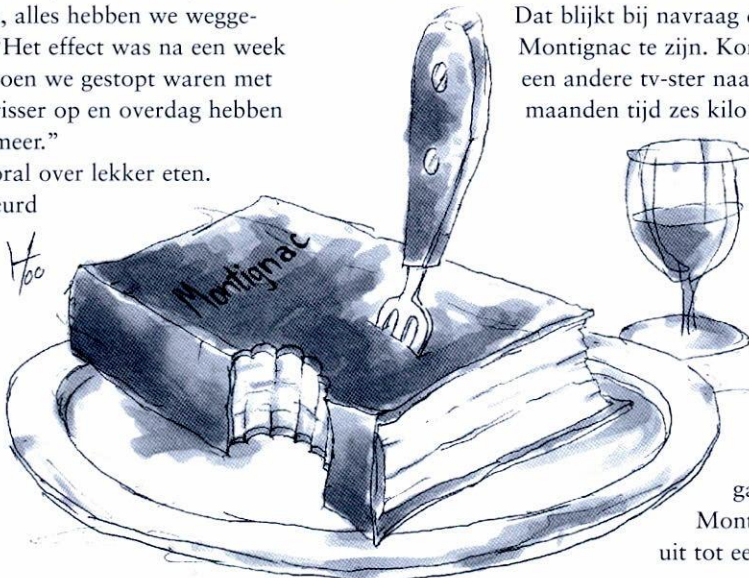
Rob: “Vroeger at ik tussen de middag vaak een broodje gezond; wit puntje met ham of kaas, plakje ei erbij, wat rauwkost. Na een half uur kreeg ik steevast een opgeblazen gevoel in mijn maag en begonnen mijn oogleden zwaarder te worden.” Anneke: “Nadat we Montignac hadden gelezen, begrepen we waarom bepaalde producten en combinaties een dergelijk effect op ons hadden. Dat heeft te maken met de plotselinge stijging en daling van de suikerspiegel.” Rob: “Montignac heeft een theorie over hoe het lichaam reageert op suiker en zetmeel. Daarbij verwijst hij naar bepaalde wetenschappelijke concepten die ik als farmaco-chemicus goed kan bevatten.” Anneke: “We zijn gelijk van de ene dag op de andere begonnen. Alle voorraadkasten werden grondig doorgelicht. Suiker, witte bloem, witte pasta, kant-en-klaarproducten, alles hebben we weggegooid of weggegeven.” Rob: “Het effect was na een week al merkbaar. Het was net als toen we gestopt waren met roken. We staan ’s ochtends frisser op en overdag hebben we geen slaperige momenten meer.” Anneke: “Montignac gaat vooral over lekker eten. In zijn boeken wordt niet gezeurd over calorieën. Als we een dineetje geven voor vrienden, leef ik mij helemaal uit. Zes of zeven gangen zijn dan geen uitzondering. Vragen de gasten halverwege de maaltijd: ‘Zijn jullie eigenlijk nog steeds aan het Montignacen?’ Ze hebben het niet eens in de gaten. Zo lekker is het!”

Harrie van de Kamp, *Artulen Nederland*, uitgever van de Montignac boeken:

“Nadat Michel Montignac zijn eerste boek had geschreven wilde geen uitgever het hebben. Hij besloot de druk en distributie zelf ter hand te nemen en verspreidde de eerste oplage via hotels en restaurants. Zo ontdekte ik in 1987 tijdens een reis door Frankrijk *Slank worden met Zakendiners* en raakte ik vijftien kilo kwijt. Vier jaar later zag ik in de *Herald Tribune* dat het boek in de top tien van best verkochte boeken stond. Ook in Frankrijk was het inmiddels een bestseller. Ik wilde het boek vertalen en op de Nederlandse markt brengen voordat iemand anders op die gedachte zou komen. Aangezien ik van beroep marktonderzoeker ben, moest ik daarvoor eerst een uitgeverij opzetten. Op die manier zag *Artulen Nederland* het licht. De promotie verliep voor een belangrijk deel via de golfbaan. Daar kom ik mensen tegen van de televisie. Vertelt een actrice van GTST dat ze zo’n fantastisch dieet volgt.

Dat blijkt bij navraag de methode Montignac te zijn. Kort daarop komt er een andere tv-ster naar me toe die in twee maanden tijd zes kilo kwijt wil. Of ik

haar kan vertellen hoe dat moet. Dan laat Paul de Leeuw tijdens een van zijn shows plotseling de term ‘Montignacen’ vallen. Pas toen kwam het hele mediacircus echt goed op gang en groeide Montignac in ons land uit tot een ware hype.”

Stoppen met roken

Toch een winstpunt

Stoppen met roken van Allen Carr blijft onverminderd populair, zo wijzen de verkoopcijfers uit. Jaarlijks proberen duizenden Nederlanders met behulp van dit boek van hun rookverslaving af te komen. Werkt het ook echt?

Wouter Bolding nam de proef op de som.

“Allen Carr las ik tijdens mijn verblijf in Sri Lanka. Een vriendin die op bezoek kwam bracht het speciaal voor me mee. Zelf was ze gestopt. Dankzij Allen Carr. Door haar enthousiasme begon ik echt te geloven dat het boek me van mijn rookverslaving zou afhelpen. Ongeveer drie maanden hield ik het vol. De eerste sigaret rookte ik weer samen met een collega in de kantine. Bakkie koffie erbij, meteen was ik verkocht.

Toch kan ik het boek wel aanbevelen. Het houdt je een spiegel voor. Er staat bijvoorbeeld dat het merendeel van de sigaretten totaal niet smaakt. Absoluut waar. Er zijn maar een paar momenten op een dag dat je bewust aan het roken bent. Namelijk 's ochtends bij de koffie, 's middags bij de lunch en na het avondeten. Die andere vijftien sigaretten proef je nauwelijks. Die steek je op zonder er bij na te denken.

Ik rook nu minder dan vroeger, ongeveer zo'n vijf à zes sigaretten per dag. Dat beschouw ik toch als een winstpunt. Carr denkt daar overigens anders over. Mensen die minder gaan roken zijn mogelijk nog grotere sukkel dan de verstokte roker. Ze houden zichzelf alleen maar voor de gek, zo schrijft Carr in zijn boek. Gelijk heeft hij. Toch kan ik het niet laten. Ik heb nu ook al een sigaret klaar liggen, voor na dit gesprek. Die steek ik straks op in de tuin.”

Marijke Bartels, uitgever bij de Boekerij Forum, over *Stoppen met Roken*:

“Tijdens een dineetje vertelde iemand mij hoe ze van haar rookverslaving was afgekomen met behulp van een boek. Het was een wonderlijk verhaal dat ik altijd ergens in mijn achterhoofd heb bewaard. Precies een jaar later werd één van onze marketing-medewerkers gebeld door een kennis. Ze wilde een cursus ‘Stoppen met roken’ geven en vroeg zich af of wij het boek van Allen Carr in het Nederlands wilden uitgeven. Zelf had ze de Engelse versie gelezen en was razend enthousiast. Meteen ging er bij mij een belletje rin-

kelen. Ik dacht terug aan dat gesprek met mijn tafelman van destijds. Beide verhalen toonde zoveel overeenkomsten dat het wel om hetzelfde boek moest gaan.

Stoppen met roken is een onderwerp dat veel mensen bezighoudt. Door verschillende maatschappelijke groeperingen wordt druk gelobbyd tegen het roken. Het boek van Carr wordt daar vaak bij vermeld.

Uiteraard pikken wij daar ook een graantje van mee.”

De deskundige

Het belang van alledaags geklep

Dr. Jaap van Ginneken is gespecialiseerd op gebied van communicatie en rekent mediahypes tot zijn favoriete onderzoeksterrein. Hoe komt het dat ene boek een rage ontketent en het andere niet?

“Een bestseller combineert dikwijls iets ouds met iets nieuws. Het onderwerp sluit aan bij de dingen die al langer rondzingen maar tegelijkertijd wordt er een nieuwe wending aangegeven. Neem bijvoorbeeld Montignac. Diëten is altijd een vreugdeloze aangelegenheid geweest. Het roept al gauw

associaties op van correctheid, degelijkheid en saaiheid. Montignac doorbreekt dat beeld door gezonde voeding in verband te brengen met lekkere en gevarieerde recepten. Daarin is hij bijzonder geloofwaardig omdat de naam Montignac een beetje adellijk klinkt en bovendien associaties oproept met Zuidwest Frankrijk, de streek waar de pâté, de foie gras en de cognac vandaan komt.

Vaak is het een wonderlijke samenloop van omstandigheden die maakt dat een boek uitgroeit tot een hype. Dergelijke

Feng Shui

Interieur als spiegel

Feng Shui is in. In veel Nederlandse huiskamers heeft de Chinese filosofie over wonen een stevige voet tussen de deur gekregen. Zo ook bij Cornelia Reimerink.

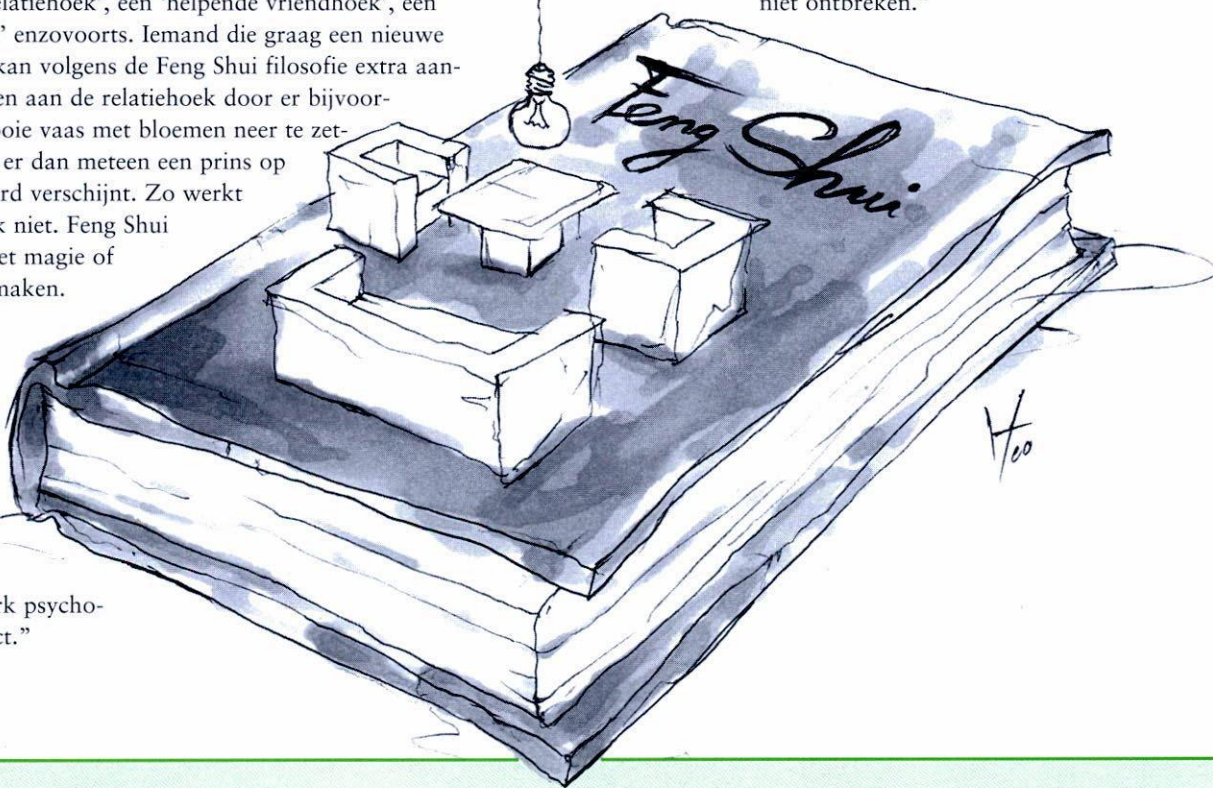
“Mijn belangstelling voor de Feng Shui komt voort uit mijn passie voor binnenhuisarchitectuur en mijn studie psychologie. Het is bekend dat er een wisselwerking bestaat tussen de mens en zijn omgeving. Kleurgebruik en de opstelling van meubilair kunnen je stemming behoorlijk beïnvloeden. Dat is ook echt aangetoond. Let maar op bij inrichting van *fastfood*-restaurants. Daar wordt heel vaak oranje gebruikt. Oranje stimuleert de eetlust.

Wat mij boeit in Feng Shui is dat je de inrichting van je huis een afspiegeling laat zijn van je persoonlijk leven. Veranderingen in je leven kun je vaak inluiden door eerst veranderingen aan te brengen in je woning. Volgens de principes van Feng Shui corresponderen afzonderlijke delen van een huis met bepaalde aspecten van het bestaan. Zo heb je een ‘relatiehoek’, een ‘helpende vriendhoek’, een ‘carrièrehoek’ enzovoorts. Iemand die graag een nieuwe partner wil, kan volgens de Feng Shui filosofie extra aandacht besteden aan de relatiehoek door er bijvoorbeeld een mooie vaas met bloemen neer te zetten. Niet dat er dan meteen een prins op het witte paard verschijnt. Zo werkt het natuurlijk niet. Feng Shui heeft niets met magie of tovenarij te maken. Maar door een bepaalde handeling te verrichten, word je herinnerd aan je eigen wensen en idealen. Het heeft een sterk psychologische effect.”

Hans Bienefelt, promotiemedewerker Ankh Hermes, uitgever van *Het Grote Feng-Shui Boek* en *Feng Shui voor Iedereen*.

“Mensen willen tegenwoordig niet alleen over spiritualiteit lezen, ze willen het ook in het dagelijkse leven ervaren. Het herstellen van de harmonie in huis is daar een goed voorbeeld van. Door de popularisering van Feng Shui zijn er de laatste tijd heel wat boekjes verschenen die niet verder gaan dan hoe je je bed en je bank moet neerzetten of waar je een spiegel moet ophangen. Als tegenhanger hebben wij nu twee serieuze boeken uitgegeven van de auteurs Jami Lin en William Spear. Daarin wordt uitgebreid ingegaan op gedachtenwereld achter het hele Feng Shui gebeuren.

Hoewel we niet de eersten waren met het uitgeven van Feng Shui boeken hebben we wel als de eersten het Chinese gedachtegoed op de markt geïntroduceerd: I Tjing, Confucius, Lao Tse. Feng-Shui mag in dit rijtje natuurlijk niet ontbreken.”

processen zijn veel grilliger dan men over het algemeen denkt. Het is nooit één factor die het succes bepaalt. Het zijn altijd minstens tien of twaalf factoren die in elkaar grijpen en waardoor er een patroon ontstaat dat aanslaat bij het publiek. Dat betekent dus dat succes van te voren nooit helemaal te voorspellen is. Men doet vaak alsof je met een onderzoek of een aardige campagne het publiek naar je hand kunt zetten, maar dat is lang niet altijd zo.

De belangrijkste communicatiemiddelen in onze maatschap-

pij zijn niet de televisie of de kranten, maar het alledaagse geklep tussen mensen. Wat bepalend is voor die hype is de *buzz*, ofwel het in de rondte praten erover. Daarom moet zo'n bestseller-hype eigenlijk in één zin samen te vatten zijn. Het liefst voorzien van een etiketje waarin een nieuw woord voorkomt, zoals Feng Shui, Emotionele Intelligentie, Celestijnse Belofte. Dat klinkt allemaal prima. Zolang mensen er maar een bepaald beeld bij krijgen, is het goed. Of dat beeld juist is, doet er niet toe. Als het zich maar effectief rondvertelt.” ■

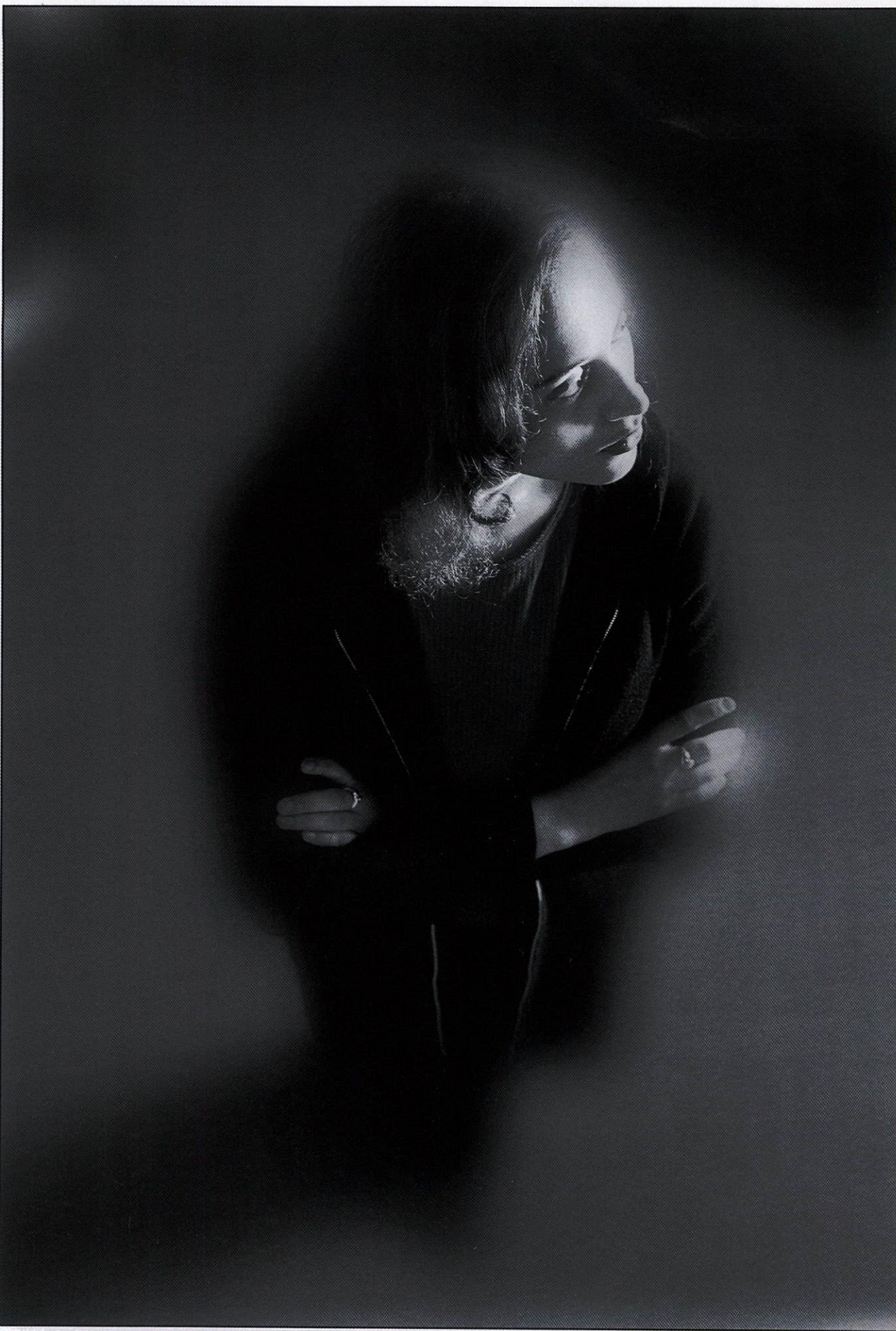

FOTO: CHRIS PENNARTS

Bloeien temidden van onrust

Ze is jong, hoog opgeleid, welbespraakt en van Marokkaanse komaf.

Een combinatie waar de media wel pap van lusten. Sinds in 1995 haar debuutroman *De weg naar het noorden* verscheen, is de ster van Naima El Bezaz (25) rijzende.

Jolanda aan de Stegge

Een introductie is niet eenvoudig, want Naima wil en doet van alles. Ze studeert rechten, werkt vier dagen per week bij de FNV, is bestuurslid van een stichting, werkt soms als journalist, geeft lezingen, schrijft boeken en wordt regelmatig gevraagd voor radio- en televisie-optredens.

Zo gaf ze recentelijk nog in B&W haar mening over het dragen van hoofddoekjes en tulbanden door allochtone politie-agenten. Nadat Nederlandse politici de nieuwe uniformkoers bij de politie uitputtend hadden verdedigd, meldde El Bezaz kort en bondig dat ze het een bizarre en slechte aanpassing vond. In islamitische landen als Marokko, Tunesië en Turkije dragen vrouwelijke soldaten en agenten ook geen hoofddoekjes, dus waarom dan wel in Nederland? "Met emancipatie of streven naar integratie heeft het niks te maken", voegt ze er later geërgerd

aan toe. "De politie kampt met een gebrek aan personeel, ze willen meer allochtonen, iets anders zit er niet achter."

Provinciaaltje

In *De weg naar het noorden* beschrijft Naima beeldend de lotgevallen van de Marokkaan Ghali die vrouw en land verlaat in de hoop een betere toekomst te kunnen opbouwen in Frankrijk. Als onwelkome illegaal wringt hij zich in allerlei bochten om te kunnen overleven. Het boek werd overwegend positief besproken en zette Naima's leven op de kop. Ze was net 21 en de aanvragen voor interviews en lezingen stroomden binnen. Als 'provinciaaltje uit Alphen aan den Rijn' zat ze in fora pardoos tussen beroemde schrijvers. "Iedereen enthousiast, er werd me van alles gevraagd. Het was overweldigend, ook omdat ik iedere uitnodiging aannam." Hoe indrukwekkend ook,

het trotst is ze telkens weer wanneer ze hoort dat een middelbare scholier haar boek op de lijst heeft gezet. "Ik heb wel een boek geschreven, maar noem mezelf geen schrijfster. Schrijvers zijn mensen die niet anders doen dan boeken schrijven. Ik heb geen hoogdravende literaire aspiraties. Ik wil af en toe gewoon verhalen opschrijven die mensen mij vertellen, en daarnaast wil ik heel veel andere dingen doen."

Achteraf vindt Naima dat zij en een andere Marokkaanse debutant enorm zijn gehyped. "Al voor onze boeken uitkwamen, werden we uitgenodigd voor interviews op radio en televisie. In dezelfde tijd zijn prachtige boeken van jonge Nederlanders verschenen waaraan de media en masse voorbij zijn gegaan." Alle aandacht was gunstig voor de verkoop van haar boek, waarvan de derde druk in de winkel ligt, maar verder maakt ze zich er weinig illusies over. "De belangstel-

ling was niet zozeer gericht op ons werk als wel op onze afkomst. De media hadden zoveel negatiefs bericht over Marokkanen en toen bleken er ineens een paar te zijn die iets anders konden dan bushokjes in elkaar trimmen.”

Dat de publiciteit zich niet richtte op haar werk maar op haar afkomst vindt ze erg. “Ik wil niet in het hokje van de allochtone schrijvers worden geduwd. Want als je daarin zit, word je gezien als iemand die niet echt deelneemt aan de Nederlandse samenleving. Ik zie mezelf als een Nederlandse schrijfster van Marokkaanse afkomst.” Inmiddels is haar tweede boek af. Maar beducht voor weer een verpletterende media-aandacht wacht Naima met publicatie tot ze haar studie rechten heeft afgerond, zodat de interviews en lezingen niet met haar aan de haal gaan. Over haar nieuwe roman wil ze alleen kwijt dat die over vrouwen gaat. Over hun gevechten en identiteit.

Flatje

Op haar vierde emigreerde Naima samen met haar moeder naar Nederland, haar vader achterna. “Met mijn ouders, twee jongere broertjes en twee jongere zusjes woon ik nog steeds in hetzelfde flatje waar we toen terecht kwamen. Mijn moeder wil daar nooit meer weg, zij is er helemaal gewend. Mijn vader en moeder komen uit progressieve families waar de vrouwen geacht worden te studeren en te werken. De vrouwen in mijn familie laten zich niks vertellen, ze hebben hun eigen mening en vinden dat ook de normaalste zaak van de wereld. Mijn ouders zijn trots op me, ze vinden het leuk wat ik doe.”

Sinds kort werkt Naima El Bezaz bij de FNV als projectmedewerker vrouwenorganisaties. De doelstelling is meer migrantenvrouwen lid te laten

worden van de FNV opdat hun rechtspositie drastisch kan verbeteren. Want in de praktijk blijkt vooral de rechtspositie van niet- en laag opgeleide migrantenvrouwen slecht te zijn. Maar ook hoog opgeleide vrouwen hebben aandacht nodig. Naima: “Van hoog opgeleide migrantenvrouwen is bekend dat ze nauwelijks doorstromen in bedrijven en organisaties. Dat heeft onder meer te maken met de normen en waarden waarmee deze vrouwen zijn opgevoed. Vanuit een gemeenschapscultuur zijn ze

‘Ik heb wel een boek geschreven, maar ben geen schrijfster. Schrijvers zijn mensen die niet anders doen dan boeken schrijven’

terecht gekomen in een bedrijfscultuur waar het individualisme zegeviert. Bovendien krijgen ze te maken met een bepaalde beeldvorming. Ze worden eerder gezien als allochtoon dan als waardige collega. Voor hen ontwikkelen we cursussen waarin ze leren assertiever op te treden, meer kritiek te geven, meer kritiek te ontvangen en dat soort zaken. Wil je het gedrag van een groep veranderen, dan moet je je altijd op beide groepen richten. Er schort nooit alleen iets aan één groep. Altijd hebben de vooroordelen en beeldvorming van de andere er ook mee te maken.”

Drang

Naima is druk, maar het gedraaf van werk naar studie naar lezing naar televisie-studio geeft haar het gevoel dat ze leeft. Naima: “Alleen temidden van onrust kan ik werken. Bij mij moeten de dingen kriskras door

elkaar gebeuren, daar voel ik me het prettigst bij. Ik zal me nooit totaal kunnen richten op één onderwerp. In een zo kort mogelijke tijd wil ik zoveel mogelijk verschillende dingen uitproberen.” Al van jongs af aan heeft ze die drang iets te willen bereiken. “Op mijn tachtigste wil ik het gevoel hebben dat ik alle kansen heb benut die mij zijn aangereikt. Dat is soms doodvermoeiend, maar ik wil iets doen met de kansen die ik krijg. In Marokko wonen zoveel mensen die zich suf hebben gestuurd maar met geen mogelijkheid in hun vak aan de slag komen. Ik ben dankbaar dat ik over zoveel mogelijkheden beschik iets van mijn leven te maken.”

“De media hebben zich zo gefocust op de groep Marokkanen met wie het niet goed gaat, dat ik een enorme lust voel om te bewijzen dat het ook anders kan. Overigens zijn er veel Marokkanen van mijn leeftijd die het goed doen, die studeren of in goede banen zitten. Maar omdat de media vooral zijn gericht op negatief nieuws, komt telkens weer het kleine groepje criminelen in beeld. Ook daarom grijp ik veel mogelijkheden tot publieke optredens aan.

Misschien stimuleert het jongeren als ze zien dat er ook Marokkanen zijn met wie het wel goed gaat.”

“Op de lagere en middelbare school heb ik geen docent gehad die mij stimuleerde. De meesten hadden geen fiducia in mijn toekomst. Ooit heb ik tegen een leraar Nederlands gezegd: ‘Ik wil naar de universiteit en ik wil een boek schrijven.’ Die man heeft me toen vierkant uitgelachen. Zijn houding sterkte mij in mijn voorneemen iets van mijn leven te maken, maar het was natuurlijk een ontzettend cynische reactie. Volgens mij beseffen veel onderwijzers en leraren niet hoe belangrijk en stimulerend ze kunnen zijn voor een kind. Achteraf bleek dat die leraar zelf had getracht

in de journalistiek terecht te komen en een boek te schrijven en daar niet in was geslaagd. Eigenlijk zei hij: 'Mij is het niet gelukt en dus zal het jou ook niet lukken'. Mijn boodschap is een andere. Wat ik zou willen overbrengen op allochtoon en autochtoon is: als je echt iets wil, en je gelooft erin en je gaat ervoor, dan lukt het je."

Ze typeert zichzelf als een door-drammer en een positief denker. Naima: "Op mijn vijftiende dacht ik erg negatief. Ik heb echt ervaren dat je er niet komt als je almaar klaagt. Dan zak je steeds dieper weg. Wanneer je je positief opstelt en dankbaar kunt zijn voor de kleine dingen in het leven, krijg je veel aangereikt. Je moet het alleen wel willen zien. Vroeger wilde ik graag veel geld verdienen. Tegenwoordig wil ik liever iets bereiken zodat ik tevreden kan zijn met mezelf. Ik hoef geen topmanager te worden of een topschrijver. Als ik maar iets doe waarin ik mijn bevrediging vind. Of klinkt dit heel erg Tsjakka?"

Trappen

"Wat je als jongere migrant voornamelijk hoort zijn de vooroordelen, de negatieve berichten. Het werkt zo ontmoedigend als je die keer op keer voorgeschoteld krijgt. Iemand naar beneden trappen is zo makkelijk. Probeer maar eens iemand omhoog te halen! Zorg er eens voor dat iemand zich goed gaat voelen over zichzelf! Als je dat voor elkaar krijgt, ben je echt sterk. Openstaan voor de ander en de ander positief bejegenen, alleen die instelling leidt tot hervormingen. Proberen naar elkaar toe te reiken. Het zou mooi zijn als migranten zouden integreren, maar daar hebben ze wel de hulp van autochtonen bij nodig. Daarvoor zouden we elkaar ergens halverwege moeten ontmoeten.

'Ik word boos op Marokkaanse jongeren die een zootje van hun leven maken, maar ondertussen gebeurt er ook veel goeds'

Maar tot nog toe lijkt het erop dat men vindt dat integreren alleen van migranten moet uitgaan."

Zodra het begrip 'multiculturele samenleving' valt, gaat het over etnische minderheden, migranten en problemen, zegt El Bezaz. "Je zou toch

zeggen dat in een multiculturele samenleving ook autochtone Nederlanders een rol spelen, maar in multiculti-discussies doen zij niet mee. Dan gaat het alleen over Turken, Marokkanen, Surinamers, Antillianen en over problemen. Het zou zinnig zijn iets aan de beeldvorming te doen. Er zijn zoveel vooroordelen, daar word je niet goed van. Ik word boos op Marokkaanse jongeren die een zootje van hun leven maken. Maar ondertussen gebeurt er ook veel goeds en dat wordt doorgaans uit het oog verloren. Veel generatiegenoten zijn hartstikke goed bezig. Ik ben hartstikke trots op wie ik ben."

ingezonden mededelingen

Nalaten is iets heel anders dan nalatigheid

Bij een overlijden moet er snel heel veel geregeld worden. Dat gaat veel gemakkelijker als u zelf al maatregelen heeft genomen. Maar veel mensen vinden het moeilijk of onaangenaam om zulke maatregelen te treffen.

Het Steunfonds Humanisme heeft betrouwbare, ervaren mensen die u kunnen helpen. Als uw executeur- testamentair bespreken ze met u hoe uw laatste wil er uit moet komen te zien. En uiteindelijk dragen ze ook nog zorg voor punctuele uitvoering.

Het Steunfonds Humanisme is opgericht door het Humanistisch Verbond. Het Humanistisch Verbond strijdt voor een humane, tolerante samenleving. Vraag gerust meer informatie, telefonisch op nummer (020) 521 90 00 of met de onderstaande bon.

STEUNFONDS
Humanisme

JA ik wil meer informatie over een executeur-testamentair van het Steunfonds Humanisme.

naam _____ v / m
adres _____
pc / plaats _____
telefoon _____

H

Stuur deze bon in een envelop zonder postzegel naar:
Steunfonds Humanisme, Antwoordnummer 10938, 1000 RA Amsterdam

Leuke lessen vo

De overheid geeft veel te weinig geld uit voor onderwijs, menen schooldirecteuren. Sommige kloppen daarom bij bedrijven aan. Anderen willen het bedrijfsleven koste wat kost buiten de schooldeuren houden.

Hellen Kooijman

Openbare Basisschool Maaspleinschool in Utrecht liet vorig jaar Ronald McDonald, de geel-rood gekleurde clown van hamburgerketen McDonald's, in de klassen komen. De clown gaf een veiligheidsshow voor groep één tot en met zeven. Op speelse wijze wees de clown op allerlei gevaren die in en rondom het huis op de loer liggen. Rode, oranje en groene ballen werden uit een koker gegoocheld. "Voor welke kleur moet je op straat stoppen", glimlacht de clown. "Voor deze?" Hij haalt met een onnozel gezicht de groene bal te voorschijn. "Neeeee", gillen de kinderen, "de rode". De show wordt gegeven in samenwerking met de Stichting Consument en Veiligheid. Die geeft de lespakketten 'Veilig verder' uit. De show sluit daar goed bij aan, zo meent de Stichting. Maar verder staat de clown los van de lespakketten. Er wordt geen reclame gemaakt voor McDonald's, zo verzekert de Stichting in haar wervingsfolder. "Het optreden van de clown is niet commercieel. Dus goocheltrucs met hamburgers hoeft u niet te verwachten. Evenmin aansporingen om een McDonald's restaurant te bezoeken." De Maaspleinschool werd erdoor

gerustgesteld. Leraar Max Foppen haalde de clown binnen. "De show is een welkome aanvulling op ons normale programma over veiligheid. Het enige reclame-element was de clown. Maar verder is er met geen woord over het concern gepraat."

Doorslaggevend was het feit dat de show geheel gratis is. Net zoals de meeste andere basisscholen in Nederland heeft de Maaspleinschool te weinig budget om iets extra's naast het sobere reguliere onderwijspakket te doen. Een geste van het bedrijfsleven is dan ook erg welkom. En die clown, tja, die hoort er gewoon bij. Foppen: "Ik denk dat het heilige 'onafhankelijk willen zijn van de commercie' niet meer opgaat in deze tijd."

Trend

Schoolsponsoring is een trend aan het worden. Het bedrijfsleven sluipt de school binnen. Het budget van scholen is enkel toereikend voor het meest basale. En dat geldt voor zowel basisscholen als voortgezet onderwijs. Het ziet er niet naar uit dat de overheid binnen afzienbare tijd extra geld geeft, dus laten schooldirecteuren de plaatselijke aannemer meebetalen aan een extra klaslokaal en de opening sponsoren door een supermarkt. Op honderden middelbare scholen staat een gratis

frisdrankautomaat van CocaCola. Binnen hoge- en middelbare scholen hangen tegen een jaarlijkse vergoeding schoolboards met reclame van allerlei bedrijven. Lokale ondernemers adverteren in de schoolkrant of het ouderenblad. Meestal worden activiteiten buiten de lessen om gesponsord, maar het bedrijfsleven is ook steeds vaker aanwezig in het reguliere lesprogramma. Vooral als het gaat om de aanschaf van computers en software, broodnodig voor wie de wereld wil bijbenen.

or de leerlingen

FOTO: HOLLANDE HOOGTE

Een stap verder gaat de integratie van het bedrijfsleven in de school zelf. Trendsetter op dit gebied is de ArenA-academie, een vier maanden oud samenwerkingsverband van het Augustinuscollege en twaalf bedrijven in Amsterdam Zuidoost, waaronder MAKRO, Praxis, Randstad en Ikea Nederland.

De academie is er voor leerlingen van het VMBO die graag verder willen in de richting commerciële dienstverlening en verzorging. De twaalf bedrijven betalen mee aan de praktijklessen en

aan een speciaal traject na schooltijd. Het idee achter de ArenA-academie is om jongeren uit Amsterdam Zuidoost, bekend als achterstandswijk met veel allochtonen en werkloosheid, meer kans te geven op de arbeidsmarkt. Die laat ze nu vaak links liggen. Door ze al jong in een bedrijfsachtige omgeving te plaatsen, is de doorstroom later gemakkelijker, zo menen de initiatiefnemers. Er is een baangarantie, zowel voor degene die meteen na het VMBO de arbeidsmarkt op willen als voor de leerlingen die eerst nog een vervolgop-

leiding willen doen. En deelname is op vrijwillige basis. Hoewel... als de leerlingen niet naar de ArenA-academie willen en toch van plan zijn de richting commerciële dienstverlening of verzorging te volgen, moeten ze naar een andere school.

Minderheid

Kinderen en jongeren vormen een groeiende markt. Ze hebben veel geld te besteden. Niet alleen krijgen pubers zak- of kledinggeld waarover ze vrij kunnen beslissen, ook hebben kinde-

ren vanaf jonge leeftijd dikwijls een stevige vinger in de pap bij de aankopen van het gezin. Het bedrijfsleven haakt daar gretig bij aan.

Dat het menens is, ontdekte ook de politiek. In 1997 sloot staatssecretaris Netelenbos van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een sponsorconvenant met vijftien onderwijs- en belangorganisaties. In opdracht van het ministerie van OC&W heeft onderzoeksbureau Regioplan onlangs de balans opgemaakt van het schooljaar 1998/1999. Volgens het rapport valt het allemaal wel mee. Slechts een minderheid van de lagere- en middelbare scholen laat zich sponsoren door het bedrijfsleven. Een groter deel ontvangt donaties en schenkingen. Zonder tegenprestatie.

Die tegenprestatie is het hete hangijzer. Natuurlijk willen scholen belangeloos geld en goederen om hun onderwijspakket te verrijken. En zo nodig ook uit het bedrijfsleven. Maar welke sponsor geeft om niet?

Cijfers

Onderzoeksbureau Regioplan heeft in een telefonische enquête aan 395 directeuren van lagere scholen en 101 directeuren van scholen voor voortgezet onderwijs gevraagd naar de mate en vorm waarin sponsoring het afgelopen schooljaar (1998/1999) is voorgekomen. Slechts 15 procent van het basisonderwijs en nog geen 20 procent van de middelbare scholen hebben met sponsoring te maken gehad. Bij een deel van de respondenten in het primair onderwijs geldt echter dat, hoewel zij zelf van mening zijn dat er op hun school van sponsoring geen sprake is, dit volgens de in het sponsorconvenant gehanteerde definitie wel het geval is. De tegenprestatie van de scholen bestaat meestal (bij 65 procent van de scholen) uit het vermelden van de sponsor in de schoolkrant of schoolgids. In het voortgezet onderwijs ging het bij een kwart van de scholen om het vermelden van de naam van de sponsor in het schoolgebouw.

In het primair onderwijs ligt de waarde van de sponsoropbrengsten (geld/goederen) veelal onder de 5000 gulden. In het voortgezet onderwijs ligt het gemiddeld beduidend hoger: 24000 gulden. Circa éénderde van de scholen die met sponsoring te maken hebben (gehad) blijkt de ouders hierover niet geïnformeerd te hebben. Dat geldt voor zowel het basis- als het voortgezet onderwijs.

Sponsoring en reclame

In het Sponsorconvenant wordt sponsoring als volgt gedefinieerd: 'Geld, goederen of diensten die door een sponsor worden verstrekt waarvoor een tegenprestatie wordt verlangd waarmee leerlingen of ouders in schoolverband worden geconfronteerd'. Het gaat om tegenprestaties die zowel binnenscholen als buitenscholen onder verantwoordelijkheid van de school plaatsvinden. Voorbeelden van sponsoring zijn gesponsorde lesmaterialen, advertenties in de schoolkrant, uitdelen van producten, sponsoren van activiteiten zoals schoolreisjes en sponsoren van een gebouw, inrichting, apparatuur en cateringactiviteiten.

Sponsoring gaat vaak gepaard met reclame-uitingen, want niet zelden is naamsvermelding de tegenprestatie die een bedrijf van een school verwacht.

Rechtstreekse reclame is de meest zichtbare wederdienst. Een logo onder het lesprogramma, een vlag op het schoolplein, de naam in het schoolblaadje. Maar het kan ook op sluiskere wijze. Bijvoorbeeld doordat de plaatselijke media aandacht besteden aan het initiatief en de sponsor ervan. Zo krijgt het bedrijf meer naamsbekendheid, of kan het zijn imago opkrikken.

Maar moet dat binnen de invloedssfeer van kinderen gebeuren? In hoe verre mag je die groep blootstellen aan commerciële manipulatie? Het zijn vaak de eerste vragen die de cursisten van de introductiecursus 'sponsoring en fondsenwerving voor onderwijspersoneel' stellen. De cursus is in januari opgezet op initiatief van het VOS/ABB, een werkgeversorganisatie voor het openbaar en algemeen toegankelijk onderwijs. In twee dagen wordt ingegaan op de voors en tegens van sponsoring en hoe scholen, die ervoor kiezen sponsors aan te trekken, de risico's kunnen inschatten. "Veel schooldirecteuren zijn inderdaad bang voor die invloed", beaamt cursusleider Hans van der Westen. "Toch is die te beperken door openlijk met een bedrijf over de tegenprestaties te praten." Hij moet echter toegeven dat geen enkel bedrijf sponsort zonder er iets voor terug te willen. "Een school die met geen enkel bedrijf geassocieerd wil worden, moet inderdaad geen sponsors zoeken."

Handig

Zo'n school is openbare basisschool De Sleutelaar in Bladel, een dorp in Zuid-Brabant. Directeur Jan Wagemakers is principieel tegen sponsoring, omdat het principe van

gelijkheid in het onderwijs daarmee op de helling komt. "Een school met een handige directeur of kinderen waarvan vader of moeder een of ander bedrijf runt, kan gemakkelijker aan sponsors komen dan een school die dat niet heeft. Dat betekent dat kinderen niet dezelfde kansen hebben. Dat kan nooit de bedoeling zijn geweest van de wetgever."

Maar nog meer vindt hij sponsoring uit den boze omdat het bijna altijd gepaard gaat met reclame voor het betreffende bedrijf. En daarvan wil hij zijn leerlingen verschoond houden. Omdat het hen kan schaden. "Een mens slaat alles wat hij waarneemt ergens op. Indien nodig haal je dat later weer naar boven. Door herhaling neemt een kind de boodschap beter op. Van dat principe maakt het onderwijs gebruik. Maar dat doen reclamemakers ook, terwijl hun boodschap niet altijd goed is. Aan kinderen in de oudste groepen kun je misschien wel duidelijk maken wat reclame beoogt. Maar bij kinderen van vier of vijf jaar lukt dat zelden of nooit. Een jong kind is heel kwetsbaar. Als die een reclame ziet waarin op een vrolijke en frisse manier een zoet taartje wordt aangeprezen, dan kan ik wel zeggen dat je dik wordt van veel taartjes en dat je daar op je zestigste misschien last van hebt, maar dat begrijpt een kind van vier niet."

Het is ontzettend belangrijk dat scholen hun leerlingen weerbaar maken voor de verleidingen van reclame, vindt Wagemakers. Dat ze de verschillende vormen ervan leren doorzien. Want er zijn vele nieuwe vindingrijke vormen van reclame waarbij het kind absoluut niet door heeft

Uit de folder van McDonald's veiligheids-show

dat het om reclame gaat. Een wedstrijd met een kleurplaat over kindercola ziet een kind als een leuke uitdaging, niet als reclame. Sponsoring van de Rabobank met als tegenprestatie een geldkluis voor groep drie is voor een kind ook niet erg doorzichtig. De Sleutelaar besteedt veel aandacht aan omgaan met reclame. Maar waarom dan niet tegelijkertijd die reclame binnenhalen? Omdat de school een voorbeeldfunctie heeft, vindt Wagemakers. “Je geeft kinderen ook geen klap om daarna te zeggen dat slaan niet goed is. Wij zijn niet alleen didactisch bezig. Juist in het basisonderwijs ben je ook pedagoog.”

Netwerk

Toch moet het moeilijk zijn om in deze tijd principieel te zijn. Hoe houdt Wagemakers het hoofd boven water? “Er zijn sponsormogelijkheden zonder dat de school een tegen-

prestatie moet leveren. Stel: een ouderleerling van mij heeft een computerbedrijf en zijn kinderen zitten bij ons op school. Andere ouders doen vrijwillig wat voor de school. Hij heeft daar de tijd niet voor, maar hij zet wel een netwerk neer. Zonder reclame. Dat is zijn bijdrage.” Geld komt ook binnen via de oudervereniging. “Die vereniging laat zich bij voorbeeld tijdens de avondvierdaagse sponsoren door TempoTeam. Vorig jaar haalden ze daar 2400 gulden uit. Die ouders kunnen dat bedrag aan de school schenken. De school heeft dan niets te maken met een tegenprestatie.” Het helpt als een schooldirecteur vindingrijk is. De Atletiekbond heeft een programma ontwikkeld voor sportdagen dat gesponsord wordt door Mars. Scholen kunnen dat tegen korting kopen. Ook De Sleutelaar doet daaraan mee. “Gelukkig staat er precies onderaan dat programma *Mars*

gedrukt. Dat snijden we er dan gewoon af.” De McDonald's clown vindt Wagemakers te ver gaan: “Er zijn altijd ouders die zich fantastisch kunnen schminken en die je ook kunt

Het Sponsorconvenant

Staatssecretaris Netelenbos sloot op 13 februari 1997 met vijftien organisaties een convenant over sponsoring in het primair en voortgezet onderwijs. Uitgangspunt is dat scholen op een verantwoorde en zorgvuldige manier met sponsoring omgaan. Binnen de schoolorganisatie en bij ouders en leerlingen moet draagvlak zijn voor het sponsorbeleid van de school. Naar de mening van de convenantpartners mag sponsoring de inhoud van het onderwijs niet beïnvloeden. Scholen mogen niet in een afhankelijke positie komen. In lesmateriaal mag geen reclame voorkomen. De afspraken in het convenant zijn echter niet bindend. Er zijn geen wettelijke regelingen over sponsoring op scholen. In 2001 zullen de ondertekenaars beslissen of het convenant wordt verlengd.

inzetten in een pedagogisch spel. Daar heb je McDonald's niet voor nodig."

Gedruvel

Toch denkt Wagemakers dat scholen in de toekomst steeds meer met het bedrijfsleven te maken zullen krijgen. "Het gaat Nederland nog steeds voor de wind, dus tot nu toe valt het wel mee. Maar ik merk dat de mentaliteit verandert. Niet alleen bij onderwijzers, ook bij ouders. Twintig jaar geleden

waren er verkeerslessen aan de hand van een plaatje met verkeersborden. In de hoek stond *King pepermint* afgedrukt. Als ik daarmee les gaf, kreeg ik gedruvel met de ouderraad. Nu gaat het de andere richting op. Ik vrees dat ouders binnenkort tegen schooldirecteuren zeggen: 'Waarom maak jij geen gebruik van sponsoring? Jij doet onze kinderen tekort!'" Uiteindelijk zullen scholen er geld op toe moeten leggen om het bedrijfs-

leven buiten de deur te houden, denkt Wagemakers. En eigenlijk is dat nu al zo. "Als ik nu op school een internetaansluiting maak, dan kies ik provider XS4all, omdat ik dan verzekerd ben van een minimum aan reclame. De consequentie is dan dat ik een bepaald bedrag per jaar moet betalen terwijl vele andere providers gratis zijn. Maar dan zien de kinderen wel de hele tijd reclame voorbijkomen."

Meningen

Mariet Crijns, moeder van twee zoons (17-19) en dochter (15, MAVO).

"De school van mijn dochter wordt gesponsord door de Rabobank. Die sponsort het jaarboek. De ouderraad heeft een paar jaar geleden een spaarregeling bij de Rabobank afgesloten voor schoolreizen. Op zich vind ik sponsoring niet erg, maar reclame voor sponsors moet wel buiten de invloedssfeer van leerlingen blijven. Dus geen reclamelogo's in schoolboeken. De reclamewereld zoekt alle ingangen om tieners te bereiken. Scholen moeten daar zoveel mogelijk van gevrijwaard blijven, vind ik."

Ingrid Klootwijk, directeur openbare basisschool Breemarsschool in Hengelo.

"Bij ons in de buurt staat een chemische fabriek van Akzo Nobel. Toen ik een ontruimingsplan voor onze school moest opstellen wist ik niet precies hoe dat eruit moest zien. De fabriek zelf had daar veel ervaring in en zij hebben me geholpen zo'n plan op te stellen. Geheel vrijblijvend. Ik heb dus van hen geen financiële maar inhoudelijke hulp gekregen. Dat kan goed, vind ik. Maar in principe zijn we tegen sponsors die een tegenprestatie in de vorm van reclame verwachten."

Wim Verhoog, Amstelveen, vader van Jonne (4 jaar).

"Hoewel m'n eerste associatie negatief is, mag sponsoring eigenlijk wel, vind ik. Een bedrijf dat in mijn gemeente staat, mag van mij best via sponsoring een relatie met z'n omgeving onderhouden. Zoiets als burenhulp op een ander schaalniveau. Een voorwaarde voor mij is wel dat het bedrijf dat sponsort deugt. De lawaaimakers die over m'n dak scheren moeten niet proberen mij in te palmen met Goede Daden, maar van 'mijn' school en buurt afblijven. Zo ervoer ik het als zeer onaangenaam om de naam Schiphol tegen te komen op een bord met sponsors dat prijkt op de nieuwe geitenschuur in de kinderboerderij. Ik ben daar niet om aan Schiphol herinnerd te worden."

Greetje van der Werf, Amsterdam, moeder van Saskia (6) en Hero (4).

"Sponsoring op school zou in principe niet nodig moeten zijn. Maar ik zou het zeer op prijs stellen als een bouwbedrijf het zand van de zandbak op de school van mijn kinderen zou vervangen. Dan mag daar wat mij betreft een groot reclamebord van dat bedrijf geplaatst worden. Nu is het zo dat dat zand slechts eenmaal per drie jaar vervangen mag worden. Geld uit eigen budget heeft de school niet. Eenmaal per drie jaar is veel te weinig: de kinderen zitten met zwarte handen in de klas, hun kleren worden niet meer goed schoon in de was en als je na schooltijd niet heel goed hun handen wast krijgen ze ook nog wormpjes. Dus: nieuw zand voor de zandbak, graag, maar het is natuurlijk om te huilen dat dit niet gewoon op tijd door de overheid geregeld wordt."

Conny Lamerné, directeur vestiging HAVO/VWO OSG Erasmus, Almelo.

"Ik zoek voor de aanleg van een tennisbaan achter de school een sponsor. En dat blijkt nog niet zo gemakkelijk. Het is één van de redenen dat ik naar de cursus 'Sponsoring en fondsenwerving' ga. Je leert daar om gericht te werven. Ik heb niet zoveel moeite met sponsoring en reclame. Geld moet toch ergens vandaan komen. En als een bedrijf meebetaalt aan onze sportaccommodatie, mag het wat mij betreft reclameborden neerhangen. Waarom zou je reclame niet binnen je school mogen halen, terwijl de leerlingen het wel elke avond op tv zien? Bovendien leren onze leerlingen kritisch naar reclame te kijken binnen de lessen Algemene Natuur Wetenschappen en Nederlands."

Jennifer Trapman Mavo 4, (16).

"Ik vind reclame en sponsoring in de school op zich niet storend. Het is alleen wel zo dat je alleen maar kan kopen wat de school aanbiedt. Bij ons op school staat een frisdrankautomaat van CocaCola, dus dan kun je alleen CocaCola kopen. En als Smiths omhoog gaat in zijn prijzen, gaat de school dat dus ook. Als er echt gratis dingen worden uitgedeeld, zodat we daarna meer van dat merk zouden gaan kopen, vind ik dat wel erg overdreven. Maar ik ben vorig jaar mee geweest met een uitwisseling naar Roemenië en daar hebben bedrijven ook aan meebetaald. Het is uniek om zoiets te kunnen doen, en dat bedrijven dat dan mogelijk maken vind ik fantastisch. En ik vind dat ze dan wel een reclame-plek in de school verdienen."

'Moeder zorgde goed voor ons'

Een persoonlijk woord spreken op de begrafenis van een overledene, dat is de taak van humanistische uitvaartbegeleiders. Ze komen daarbij soms voor moeilijke keuzes te staan. Want welk doel moet hun toespraak dienen: troost bieden aan de nabestaanden of voldoen aan de wensen van de overledene?

Marjan Slob

"De families die mijn hulp inroepen, hebben meestal geen geloof meer. Er komt dus niet automatisch een dominee of pastor aan het graf spreken. Tegelijkertijd hebben ze vaak moeite met taal: schrijven en spreken vinden ze eng. Soms ook is het verdriet zo groot dat ze niets kunnen zeggen. Als ze toch een persoonlijk woord tijdens de begrafenis of crematie willen, kunnen ze bij mij terecht."

Evie Bennink uit Doesburg is 47 en inmiddels ruim vier jaar humanistisch uitvaartbegeleidster. Gemiddeld begeleidt ze één keer in de veertien dagen een uitvaart. Ter voorbereiding praat ze uitgebreid met de nabestaanden over hun wensen en tijdens de crematie of begrafenis houdt ze een toespraak van een

minuut of tien. "Als er veel kleine kinderen bij zijn, duurt de toespraak vaak wat langer", vertelt Evie. "Ik haal speciaal voor hen herinneringen aan opa of oma op en laat ze iets doen, bijvoorbeeld een waxinelichtje aansteken. Alles in overleg: de nabestaanden beslissen uiteindelijk. Maar ik vind het belangrijk dat kinderen op hun manier afscheid kunnen nemen en dat zeg ik ook."

Foto

Ter voorbereiding van de toespraak praat Evie een dikke twee uur met de familie over de overledene. "Ik vraag hoe hij in het leven stond, wat hij deed en dacht, hoe hij was. Ik vraag of ik foto's mag zien, zodat ik een beeld krijg. Uit hoe de nabestaanden zitten, hoe ze doen, hoe ze praten over pa, kun je trouwens al

heel veel afleiden over de sfeer in het gezin.

Voor de familie is zo'n bijeenkomst een gelegenheid om te rouwen. Als vader of moeder al oud was, dan is het gesprek vaak al een stap verder. De kinderen kunnen dan ook schik hebben om de dingen die gebeurd zijn. Even later huilt er dan weer een. Ook kan het zijn dat de familie verdrietig is, maar ook wel opgelucht dat hun dementerende moeder nu is overleden. Dat zeg ik dan gewoon in mijn toespraak. Soms weten de nabestaanden eigenlijk niet zoveel te vertellen. 'Moeder was altijd thuis en zorgde goed voor ons' - daar blijft het dan zo'n beetje bij. Wat moeder nu eigenlijk bewoog, of ze ook een vriendin had, dat weten de kinderen niet. Ik vind dat nogal triest: iemand cijfert zich

weg, en laat daarmee weinig sporen na. Ach, het is een tijdsbeeld van die generatie. Net als de vader die nooit echt aandacht voor de kinderen had. Dan vraag ik door, en blijkt dat hij wél heel hard werkte om te zorgen dat de kinderen konden studeren of naar club konden. Dan zeg ik in de toespraak iets in de trant van: 'Pa gaf veel om zijn kinderen, maar kon zijn emoties niet goed tonen. Dat was iets uit zijn tijd.'

Lief en aardig

"Sommige uitvaartbegeleiders kunnen zodra ze thuiskomen gelijk de toespraak maken. Ik niet. Ik moet een dag herkauwen, op een rijtje zetten hoe het is geweest, wat de sfeer in huis was. Vooral als ik iets vreemds of triests heb gemerkt, denk ik lang na over hoe ik dat in woorden moet vangen. Dan pas schrijf ik de toespraak, die ik mijn man altijd even laat nakijken. Van alles wat komt kijken bij de uitvaartbegeleiding vind ik dat schrijven het moeilijkste.

Ik let erop dat in de toespraak niet alleen maar treurnis en nargheid staat. Er moeten anekdotes in. Maar de minder leuke dingen krijgen wel een plek. Niemand is alleen maar lief en aardig, vader of moeder had ook wel eens een nare bui. Dat hoeft niet verbloed te worden.

Als het even kan, stimuleer ik de familie om zelf ook wat te zeggen. Vaak heeft een zoon of dochter al wat op papier gezet, maar durft het niet voor te lezen. Zonde hoor, want zo'n tekst is recht uit het hart. Ik zeg: 'Doe het nou toch joh! Als het niet gaat, dan spring ik wel bij'. Vaak helpt die gedachte alleen ze al over de drempel."

Mond snoeren

"Heel af en toe spreek ik mensen die terminaal zijn. Zo sprak ik laatst een man van eind zestig. Zijn vrouw

bracht me naar zijn bed en ging toen de kamer uit. Het gesprek kwam al snel op zijn oorlogsverleden. Hij was in de oorlog een jaar of achttien en, naar eigen zeggen, 'fout geweest'. Hij werkte in een bakkerij en handelde wat met de Duitsers. In mijn ogen kleine dingetjes, maar het zat hem duidelijk hoog. Het was alsof er een kraan openging. Hij had het over zijn spijt hoe de dingen gelopen waren. Ik vond het een zachte, lieve man.

*'Het heeft iets raars
als de waarheid over
de overledene niet
gezegd mag worden'*

We hebben bijna een uur gepraat. Hij was ontzettend moe na dat gesprek: hij was natuurlijk ook hartstikke ziek. We zouden nog een tweede gesprek hebben waarin we duidelijke afspraken over de uitvaart zouden maken, maar voor die tijd overleed hij.

Ik wilde in mijn toespraak iets zeggen over spijt, want ik had sterk de indruk dat hij dat had gewild. Hoe je op jonge leeftijd iets kunt doen waar je later anders over gaat denken. Vlak na het overlijden van deze man ben ik met de familie gaan praten. Ik was voorzichtig. Zijn vrouw had me al gezegd: 'Jij weet meer dan de kinderen'. Toen het woord 'oorlog' viel, werd me al snel de mond gesnoerd. Het was niet nodig dat daarover gepraat werd, vonden de kinderen.

Tja, wat moet je dan? Als die man en ik duidelijk hadden afgesproken dat ik het zou hebben over de oorlog en zijn rol daarin, dan had ik dat ook gedaan - eventueel tegen de zin van de familie in. Grote kans dat ze dan geen toespraak hadden gewild, maar oké, dat is dan hun keuze. Moest ik de wens van de overledene dan maar negeren en gaan praten over de tuin waar pa zoveel van hield? Dat voelde voor mij niet goed.

Ik heb enorm zitten zweten op die toespraak. Uiteindelijk heb ik het gedicht *Herdenken* voorgelezen van

Humanistische uitvaartbegeleiding

Het begeleiden van begravenissen en crematies is vrijwilligerswerk; Evie krijgt per uitvaart een vergoeding van f35,-, plus de onkosten. Gewoonlijk wijst een uitvaartondernemer de familie op het bestaan van humanistische uitvaartbegeleiding, maar het komt ook voor dat de familie direct contact zoekt met de regionale coördinator van de uitvaartbegeleidingen. In 1995 verzorgden vrijwilligers bijna tweeduizend rouwdiensten; in 1998 waren dat er bijna drieduizend. De cijfers van 1999 zijn nog niet bekend, maar het is duidelijk dat de groei doorzet. Op dit moment overstijgt de vraag het aanbod. "We moeten soms 'nee' verkopen omdat er gewoonweg niemand is", vertelt Evie. "Heel vervelend en triest."

Meer informatie en telefoonnummers vindt u in de folder 'Afscheid nemen van een overledene', aan te vragen bij het Humanistisch Verbond, telefoon 020-5219000. Mocht u overwegen vrijwilliger te worden, dan kunt u contact opnemen met Wilma Reinders, telefoon 020 - 5219055. Zij kan u ook vertellen wanneer de cursus 'uitvaartbegeleiding' in uw regio plaatsheeft. De cursus beslaat twee weekenden.

Jean Pierre Rawie. Ik dacht: wie het verleden van die man kent, snapt wel waarom, en de andere mensen die bij de begrafenis zijn denken: goh, mooi gedicht.
Naderhand heb ik me wel afgevraagd hoe ik in zo'n netelige situatie verzeild kon raken. Ik denk dat die man vooral zijn hart wilde luchten voordat hij dood ging. Ik weet niet of we daarvoor zijn. Ik denk het niet eigenlijk. Maar hoe je dat nu moet vermijden..."

Clichés

"In dit uitzonderlijke geval spraken de wensen van de overledene en de wensen van de familie elkaar tegen. Dat roept voor mij als begeleider de vraag op voor wie de begrafenis of crematie eigenlijk wordt gehouden: voor de overledene of voor de nabestaanden? Ik ben daar niet helemaal uit. In mijn toespraken probeer ik zowel recht te doen aan de overledene als troost te bieden aan de familie. Meestal vallen die twee doelen mooi samen, maar nu dus niet. De echte vraag is dan: hoe komt dat? Waarom zijn de wensen van familie en overledene in tegenspraak? Maar als uitvaartbegeleider is het niet je taak om dat uit te zoeken.
Voor mijn gevoel is de begrafenis of crematie er in de eerste plaats voor de nabestaanden. De overledene is er immers niet meer, om het maar cru te zeggen. Maar de nabestaanden kómen om afscheid te nemen van de overledene, dus moet je, vind ik, de overledene ook laten zien zoals hij was. Met zijn mooie en minder mooie kanten. Die wens hebben de meeste nabestaanden trouwens ook. Die willen niet alleen maar troost; dan zou je immers steeds dezelfde toespraak vol sussende clichés uit de kast kunnen halen. Ze willen juist dat jouw woorden de dode nog even tot leven roepen. De waarheid, de feiten over het leven van de dode,

Herdenken

Ik weet niet wat ik nog verwachten mag
Na zoveel dat bij voorbaat was verloren:
Misschien is mij het meeste reeds beschoren
Van wat er in de schoot der goden lag.

Toch, elke nacht, en elke nieuwe dag
Wanneer ik uit de schijndood word herboren,
Hoop ik het ongehoorde nog te horen,
Te zien wat ik nog niet tevoren zag.

Maar zoveel dagen doofden in de nacht
En zoveel leven stolde tot verleden,
Dat ik misschien alleen het uur afwacht

Waar in ik al wat wij elkaar misdeden
En al waar te vergeefs om is geleden
In diepste zin volledig heb herdacht.

Jean Pierre Rawie

Met toestemming overgenomen uit de bundel 'Onmogelijk Geluk',
Uitgeverij Bert Bakker, 1992

doen er dus wel degelijk toe. En je kunt karaktereigenschappen op meerdere manieren omschrijven, het hoeft natuurlijk geen postume afrekening te worden.
Het heeft hoe dan ook iets raars als de waarheid over de overledene niet gezegd mag worden. Alsof de persoon waar de hele bijeenkomst om draait niet had mogen bestaan. Het wijst op een hoop pijn."

DENKEN & DOEN

Activiteiten in maart

2020, dat is het jaar waar de organisatoren zich op richten. Wat we nu als vanzelfsprekend beschouwen, kan dan totaal anders zijn. Geestelijke zorg wordt misschien wel immateriële zorg of spirituele begeleiding genoemd. Wellicht zijn er geen nationale krijgsmachten meer, maar vindt detentie voornamelijk thuis plaats, zijn ziekenhuizen vervangen door hoogtechnologische servicecentra en is de ouderenzorg grotendeels geïntegreerd in de samenleving. Aan geestelijke verzorging zal dan ook op een andere manier behoefte zijn. Voor het symposium zijn een aantal vragen geformuleerd. De eerste is: van welke maatschappij- en mensbeelden gaan we uit voor het jaar 2020 en wat houden deze in als het gaat om zingeving en levensbeschouwing? Een tweede vraag: hoe kan in 2020 vorm zijn gegeven aan de maatschappelijke velden detentie, gezondheidszorg, ouderenzorg en krijgsmacht? Vraag drie is: welke immateriële zorgvragen roept dit op en welke begeleiding bij zingevingsvragen is dan geboden?

Symposium geestelijke verzorging

Hoe is het gesteld met de geestelijke verzorging in de 21ste eeuw? Dat is de kernvraag van dit voorjaarssymposium dat op **10 maart** wordt gehouden. Plaats: Universiteit voor de Humanistiek. Tijd: 9.30 - 17.00 uur. Aanmelding en informatie: 030-2390162 (ma, wo, do)

Kwartier Humanisme

Op de radio wordt **13 maart** in *Kwartier Humanisme* aandacht besteed aan de geboorte van het tijdschrift *Humanistiek*. **20 maart**: verslag van een symposium voor leraren in het humanistisch vormingsonderwijs (HVO). Op **10 april**: hoe gaan wij om met ex-gedetineerden? En, wat kunnen zij doen om

hun leven weer op de rails te zetten?

Samenstelling: Bert Boelaars. Tijd: 17.45 - 18.00 uur. Plaats: Radio 5 (1008 AM) of via de kabel.

Oud in beeld

Met de film *Solas* gaat op **21 maart** het filmfestival Oud is in Beeld in première. Dit festival ondersteunt films die ouderen op een oorspronkelijke manier in beeld brengen. Gekozen is voor *Solas* als premièrefilm omdat 'het de verschillende generaties op een verrassende en fijnzinnige manier toont'. *Solas* sleepte verschillende prijzen in de wacht. Filmfestival Oud is in Beeld wordt gehouden van **21 tot en met 24 maart** in Lantaren/Venster in Rotterdam.

Misery

Het Nationaal Toneel toert van **21 maart tot 27 mei** door het land met *Misery* naar het boek van Stephen King. 17 maart is de première in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag. Informatie: 070-3181444.

Kennismaken met humanisme

Regio Zuidoost Brabant organiseert in de komende maanden de cursus Kennismaken met humanisme. Via informatie, achtergrondartikelen en discussies wordt nader ingegaan op de geschiedenis van het humanisme vanaf de klassieke oudheid, humanisme als levensovertuiging, humanistische organisaties in Nederland en humanisme en actualiteit. De cursus wordt gegeven door

De vijfendertig jarig Maria woont in een arme wijk in de grote stad. Ze is werkloos, drinkt teveel en heeft een relatie met een man die niet in haar is geïnteresseerd. Haar ouders wonen op het platteland en wanneer haar vader voor een operatie in het ziekenhuis in de stad wordt opgenomen, biedt ze haar moeder onderdak aan. Maria, die

het ouderlijk huis ontvluchtte vanwege haar dominante en geweldadige vader, weigert hem te zien. Haar moeder, een leven lang gewend aan zijn vernederingen en mishandelingen, bezoekt hem trouw. Ondertussen maakt Maria's moeder kennis met de buurman, een charmante oudere weduwnaar. Wanneer haar vader beter is, keren de ouders terug naar hun dorp. Maria wordt dan niet alleen geconfronteerd met het kadoetje dat haar moeder heeft achtergelaten, maar ook met de spraakzame oude buurman wiens uitgesproken mening haar en zijn leven een drastische wending geeft.

televisie

informatie

radio

gezocht

expositie

activiteit

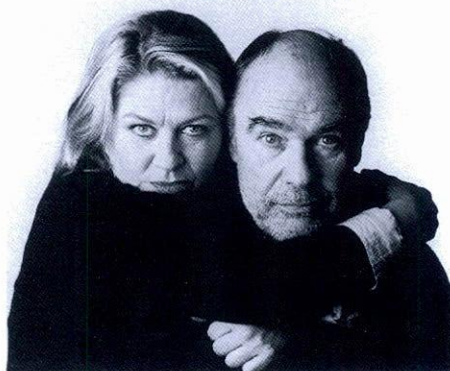

lezing

humanistisch verbond

Misery is de heldin van een romantische bestsellerreeks van schrijver Paul Sheldon. Na voltooiing van een nieuw deel - waarin Misery sterft - krijgt de schrijver in een sneeuwstorm een auto-ongeluk. Zwaargewond wordt hij gered door Annie Wilkes. Zij neemt hem mee naar huis en verpleegt hem liefdevol. Wilkes heeft echter als grote fan van de reeks een ziekelijke verering voor Misery. Als ze ontdekt dat de schrijver Misery laat sterven in het laatste, nog ongepubliceerde deel, wordt ze woedend. Sheldon - gekluisterd aan bed - is volledig overgeleverd aan Wilkes krankzinnige grillen. Zijn enige wapen is de schrijfmachine waarmee hij haar weer tot leven kan wekken. Leefde hij ooit om te schrijven, nu moet hij schrijven om in leven te blijven.

Bertie Verhoeven op: 22, 29 maart en 5, 12, 19, 26 april. Plaats: D'n Uitwijk in Veldhoven. Aanmelding en informatie: 040-2537808 of 040-2116505.

Veiligheid Vrede Utopia?

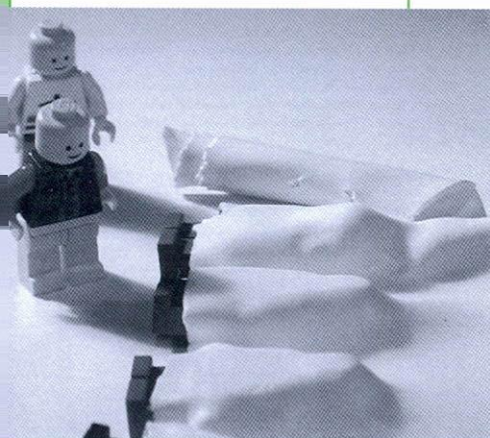
Tijdens de universitaire vredesdagen komt Austen P. Davis, directeur externe zaken van Artsen zonder grenzen, naar Nederland. Op de campus van Universiteit Twente geeft hij 21 maart een lezing (in het Engels). Plaats: Studium Generale Universiteit Twente Enschede. Zaal: Vrijhof Amphitheater. Tijd: 19.30. Toegang: vrij.

Twee culturen op een kussen?

De Amsterdamse Raad voor Levensbeschouwing en Religie, waarin ook het HV zitting heeft, houdt dit voorjaar samen met het Mozeshuis in Amsterdam drie gespreksochtenden over interculturele relaties. Op 31 maart is het onderwerp: 'Jong verliefden en beginners in gemengde relaties: Wat kom je tegen?' 7 april zal het gaan over lang getrouwen, die hun weg met elkaar gevonden hebben. Hoe hebben zij problemen, zoals bij de opvoeding van kinderen, opgelost? 14 april vertellen ouders van gemengde stellen over ervaringen met schoondochters en -zonen en hun familie. Plaats: Mozeshuis, Waterlooplein Amsterdam. Tijd: 9.30-11.30. Info en aanmelding: 020-6221305

Zomerschool

Het Humanistisch Verbond heeft samen met de Internationale School voor Wijsbegeerte een programma opgezet voor de Zomerschool in 2000. In drie verschillende midweken worden drie verschillende thema's behandeld: 'Levenskunst en verantwoordelijkheid', 'Zorgen voor jezelf, spiritualiteit en seksualiteit' en 'Tussen culturen, botsing en ontmoeting'. De weken zijn gepland van: 26 tot 30 juni, 24 tot 28 juli en 7 tot 11 augustus. Vast staat nog niet in welke week welk thema wordt behandeld. De kosten van de cursus, inclusief vier overnachtingen en volpension, bedragen f750,-. Aanmelding en informatie: ISVW, info@isvw.nl en 033-4227200. HV: 020-5219000

Artsen zonder grenzen kreeg vorig jaar de Nobelprijs voor de Vrede. Een kroon op jarenlang werk. Maar, kunnen de artsen op een structurele manier zorgen voor meer vrede en veiligheid in de wereld? Of ligt die verantwoordelijkheid bij andere maatschappelijke en politieke organisaties? Welke rol is er in deze context dan voor individuen weggelegd? Davis gaat in zijn lezing *Human Security, Peace and Utopia: collective responsibility in development* op deze kwesties in.

**Sluitingsdatum aprilnummer:
6 maart**

'Mijn haat is mij opgelegd'

In deze korte serie vertellen mensen hoe ze met haat omgaan. Dit keer het verhaal van Paul (46).

Hij wordt gepest door omwonenden.

Huib Afman

In december 1988 kreeg ik mijn huidige flatwoning aangeboden door de verhuurder. Mijn vader heeft speciaal voor mij bemiddeld, na een tip van een kennis. Ik lag in het ziekenhuis, had een zware nieroperatie achter de rug en ik wilde vooral rust. Die woning kwam wat dat betreft op een uitstekend moment. Een nieuwe omgeving, een nieuw begin. Zo zag ik het.”

”De eerste anderhalf jaar ging alles goed, totdat één van de bewoners mij begon te negeren. Normaal gesproken zei ze altijd gedag, maar plotseling bleef dat uit. Als ik haar passeerde en mijn flat binnen wilde gaan, bleef ze abrupt staan en staarde ze me vol minachting aan. Aanvankelijk trok ik me er niets van aan, totdat ze me op de galerij begon uit te schelden. 'Klootzak', riep ze. 'Ik hou niet van mensen die niets doen; uitkeringstrekker!' Door omstandigheden leef ik van een uitkering, en die opmerking deed ontzettend veel pijn. Aan alles kon ik merken dat ze me haatte. Ik heb wel een vermoeden van de reden. Ik denk dat ze zich er op had ingesteld dat er een vriendin van haar in mijn woning

zou komen wonen. Omdat mijn vader voor mij heeft bemiddeld, is dat niet doorgegaan. Dat gevoel van onbehagen moet ze blijkbaar op mij afreageren. Terwijl ik daar niets aan kon doen.”

”Ik wilde verhuizen uit die flat en vroeg urgentie aan bij de afdeling huisvesting van de gemeente. Dat liep op niets uit. Ik heb het hoog gespeeld. Op sociaal-medische basis heb ik ook nog gesprekken aangevraagd bij de GGD en ik ben naar de Raad van State geweest. Steeds liep ik weer tegen dat ambtenarenapparaat aan. Ik voelde me machteloos. Je moet tegenwoordig minstens in elkaar geslagen zijn of bedreigd worden met een wapen, wil je in aanmerking komen voor urgentie. Als iemand uit je eigen buurt je treitert of pest, is dat blijkbaar niet voldoende. Na verloop van tijd sloeg mijn machteloosheid om in haat. Eerst naar het ambtenarenapparaat, later ook naar die buurtbewoonster. Eigenlijk werd die haat mij opgelegd.”

”Toen ik een nieuwe buurvrouw kreeg, dacht ik even op

adem te komen. De aanwezigheid van iemand in mijn directe omgeving die mijn situatie niet kende, verlichtte gek genoeg de confrontaties met die andere buurtbewoonster. Helaas verhuisde die nieuwe buurvrouw na vijf jaar en kwam er een ander meisje voor in de plaats. Daar ging het ook mis mee. Anderhalf jaar geleden trok haar vriend bij haar in. Het werd een opeenstapeling van ellende. Haar badkamer grenst direct aan mijn slaapkamer. Het leek wel of ze het erom deed: 's nachts ging ze de was doen, sloeg keihard met de deuren, liet het deksel met geweld op de toiletpot neerkomen en kletterde met de stalen toilethouder tegen de muur. Ik werd keer op keer in mijn slaap gestoord. Daarnaast voerde ze ook gesprekken met haar GSM. Dat galmt natuurlijk enorm in een badkamer. Langzamerhand werd het ondraaglijk. Overdag lachte ze wel vriendelijk naar me als ik haar toevallig tegen het lijf liep. Maar 's nachts brak de hel los. Langzamerhand begon ze het bloed onder mijn nagels vandaan te halen. Ik raakte gestressed, wat zich lichamelijk begon te uiten. Ik kreeg last van mijn darmen en had pijn."

"Ik heb er nooit iets van gezegd. Bij beide buurtbewoonsters niet. Ik ben van nature een binnenvetter en slikte daarom mijn haatgevoelens in. Maar op een gegeven moment werd het te gortig met die buurvrouw. Weer was het midden in de nacht en weer hield ze mij wakker. Toen ben ik in een vlag van woede naar de huiskamer gelopen en heb de boxen van mijn

stereo op tien gezet en omgedraaid. Het hielp niet. Daarna heb ik op de muur geklopt. Ze klopte terug en maakte tien keer zoveel lawaai. Toen besepte ik dat je met haat niets oplost. Het verergert de boel alleen maar. Een paar dagen later had ze al haar schoonmaakspullen op een verhoging naast mijn balkon gezet. Daar moest ik dan maar tegenaan kijken. Ze deed dat puur om te treiteren. Ik besloot er niet langer op in te gaan en heb een boompje gekocht en die voor die schoonmaakspullen geplaatst. Twee maanden later had ze alles weggehaald. De lol was er blijkbaar vanaf."

"Op een gegeven moment heb ik besloten om de hulp van Jomanda in te schakelen. Eerst ben ik via de radio met haar in contact gekomen, later heb ik haar persoonlijk ontmoet. In

beide gevallen met de bedoeling om de negatieve invloed af te weren. Natuurlijk zijn veel mensen sceptisch over Jomanda, maar voor mij was het een manier om die haatgevoelens kwijt te raken en zodoende een escalatie uit de weg te gaan. Af en toe raadpleeg ik nog wel eens een paragnost. Maar ook dat is puur en alleen als uitlaatklep bedoeld. Dat is nodig, want het treiteren van mijn buurvrouw en het kleineren door die buurtbewoonster gaan nog steeds door. Ik heb geleerd om mijn haatgevoelens te controleren door mijn verhaal te vertellen. Zo kan ik in ieder geval weer enigszins met mezelf in het reine komen. Want haten is slecht en het past ook niet bij mij."

De naam van Paul is gefingeerd

ADVERTENTIES

M E C H A N I S C H E

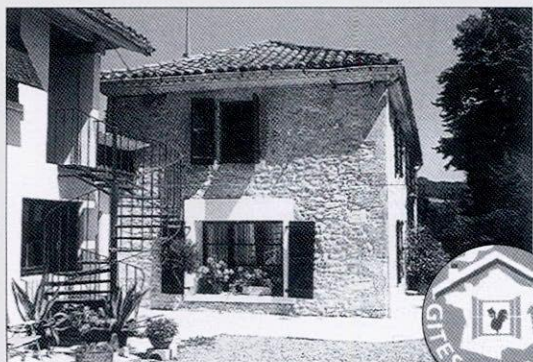
Kwaliteitshorloges uit India.

Keuze uit ruim 60 modellen, handopwindaar of automatisch, 15 maanden garantie.

IDEEEL - MILIEUVRIENDELIJK

Een deel van de opbrengst komt ten goede aan kleinschalige hulpprojecten voor leprozenfamilies en Tibetaanse vluchtelingen in Noord-India.

Bestel onze kleurenbrochure inclusief waardebon t.w.v. f 15,-, door f 10,- over te maken op bankrek.nr. 94.37.67.830 of gironr. 3503693 van HMT IMPORT BENELUX, Postbus 495, 7200 AL Zutphen. Tel. 0575-530790.

VAKANTIE VOOR RUSTZOEKERS

In gerestaureerd landhuis, 8 km ten zuiden van Auch in de heuvels van de Gascogne met verspreid liggende dorpen, stadjes, kastelen en de Pyreneeën op rij-afstand. In huis zijn 5 comfortabele kamers, een appartement en studio, en in het park enkele kampeerplekken, 3 kl. gîtes d'étapes en een zwembad; verder een bibliotheek, veranda met houtkachel en een atelier voor o.a. groepsactiviteiten. Goede (Franse) keuken, evt. ook vegetarisch.

Thema-vakanties: 13 - 20 mei **Cuisine française**; 2 - 10 juni **Schilderen**;

10 - 17 juni **Bezinning en expressie voor 50 jaar en ouder**; 19 - 26 juni

Tai-Chi-Chuan. Zesdaagse wandelrandonné met verblijf in kl. hotels en chambres d'hôtes, op afspraak.

Buiten seizoen gereduceerde prijzen bij langer verblijf. Aangenaam klimaat, bereikbaar per trein en vliegtuig; ook geschikt voor alleengaanden. Inl. en brochure: Gerda Wieggers Poudos F 32550 Auterive, tel/fax 0033 562 61 00 93, of in Ned. 024 388 88 01 na 19.30 uur.

Uit het hoofdbestuur

Oostenrijk

“Ik vind het volkomen juist dat Europese landen protesteren tegen het feit dat de FPÖ van Jörg Haider in de Oostenrijkse regering komt”, zegt hoofdbestuurslid Aletta van der Stap. “Ik vind het ook juist dat we dat protest al lieten horen voordat de regering daadwerkelijk gevormd was. We hoeven niet te wachten op daden. Normale mensen luisteren naar elkaars woorden, en de tekst van het verkiezingsprogramma van de FPÖ is duidelijk genoeg. Daarin wordt onder meer gedreigd dat Oostenrijkers van buitenlandse komaf minder kinderbijslag krijgen en dat zij eerder het land worden uitgezet. Dat is in strijd met het beginsel dat mensen in gelijke situaties gelijk behandeld worden, en daarmee in strijd met Europese verdragen die dat principe vastleggen.

De reactie van sommige Oostenrijkers dat het een binnenlandse aangelegenheid betreft, vind ik naïef en uit de tijd. Zo werkt het niet meer. De wereld is klein geworden, en Oostenrijk zit volop vast aan Europa, alleen al door die verdragen die ook Oostenrijk ondertekend heeft. Zo bezien moeten we er zelfs wat van zeggen. Door die verdragen hebben we ons voor een deel verantwoordelijk voor elkaar gemaakt.”

Van der Stap weet niet of ze voorstander is van een algemene politieke boycot van Oostenrijk. Ze denkt eigenlijk van niet. “Een kwart van de Oostenrijkse bevolking heeft op de FPÖ gestemd, en driekwart dus niet. Dan kan je het niet maken om Oostenrijk politiek te isoleren, want daarmee laat je de meerderheid van de Oostenrijkers vallen. Politieke maatregelen om een land

te isoleren kunnen gerechtvaardigd zijn, mits de bevolking daar zelf om vraagt, zoals in het Zuid-Afrika van de apartheid. Maar dat is in Oostenrijk niet het geval. Naast dat principiële argument, denk ik dat het ook uit strategisch oogpunt dom is om Oostenrijk te isoleren. Dan drijf je mensen juist in de armen van Haider, en dat versterkt zijn positie alleen maar.

We zullen ermee moeten omgaan dat deze regering het resultaat is van democratisch verlopen verkiezingen. Dat is een belangrijk signaal - niet alleen voor Oostenrijk, maar voor alle Europese landen. Ook hier lopen immers mensen met rare ideeën over buitenlanders rond. Ook hier zijn veel mensen slecht geïnformeerd over buitenlanders en schatten ze hun aantal veel te hoog in. Die afkeer van vreemdelingen kon in Oostenrijk snel aan de oppervlakte komen door hun rare, onverwerkte verleden en door hun politieke stelsel - twee partijen die al vijftig jaar de macht verdelen, een bevolking die daar genoeg van heeft, een nieuwkomer die de onvrede kanaliseert. Maar xenofobie is geen louter Oostenrijks fenomeen.

Wat we eraan kunnen doen? Ik denk dat we als zusterorganisatie medeverantwoordelijkheid kunnen nemen voor de gebeurtenissen in Oostenrijk, en ik hoop dan ook vurig dat de ontwikkelingen in Oostenrijk op de agenda staan van de eerstvolgende bijeenkomst van de IHEU (*International Humanist Ethical Union, red.*). We kunnen Oostenrijk gericht laten merken dat we het niet eens zijn met de koers die het land inslaat, zonder dat land in een isolement te duwen. En we kunnen in eigen land aandacht besteden aan vreemdelingenhaat.”

Werken met waarden

‘Er blijkt behoefte aan moreel leiderschap. Wij willen die uitdaging oppakken, maar kunnen dat niet alleen. Doet u mee?’ Zo schrijft voorzitter Liesbeth Mulder van het Humanistisch Verbond in de inleiding van het boek ‘Werken met Waarden’. In dit boek, geredigeerd door Marco Oostdijk, de 21 punten die het HV op de agenda wil plaatsen (onder meer over milieu, zorg, straatgeweld, multiculturaliteit en levenskunst). Daarnaast interviews met humanisten als Harry Kunneman, Ed van Thijn, Jacob Kohnstamm en Louise Groenman. Het boek, uitgegeven bij Boom, is voor f19,50 te koop in de boekhandel. Leden van het HV kunnen het bestellen door f17,30 (f14,40 plus f2,80 porto) over te maken op giro 58 van het Humanistisch Verbond te Amsterdam, onder vermelding van VXHU43. Zij krijgen het boek dan thuisgestuurd.

Bijzonder hoogleraar

De Britse sociologe Cynthia Cockburn is per 1 januari benoemd als bijzonder hoogleraar aan de Universiteit voor Humanistiek. Cockburns opdracht luidt ‘Oorlogsgeweld, zingeving en sekse’. De benoeming geldt voor een periode van één jaar. In dit jaar zullen er met en rond Cockburn enkele activiteiten worden georganiseerd, waarover de *Humanist* te zijner tijd zal informeren.

ALV

De volgende Algemene Ledenvergadering van het Humanistisch Verbond vindt plaats op **zaterdag 13 mei**. Op de agenda: ’s ochtends een mini-symposium over levenskunst, ’s middags onder meer de behandeling van de jaarrekening en het jaarverslag 1999. Meer informatie in het aprilnummer van de *Humanist*.

Brieven zijn van harte welkom, maar de redactie kan besluiten ze in te korten of niet te plaatsen

Spiritualiteit 1

Dankzij het artikel 'Het hogere in de humanist' in het februari-nummer van de *Humanist* begrijp ik nu wat spiritualiteit is: 'spiritualiteit gaat over dingen die niet verstandelijk zijn te bevatten'. Humanisme steekt 'mager-tjes af' bij het hogere, het religieuze, het goddelijke, het holisme.

Ik, magere, lage humanist, ben tegen deze zweverigheid. 'Spiritualiteit gaat ook over actie en strijd', lees ik.

Handelen en strijden vanuit gevoel en intuïtie waarover je verder niet kunt spreken is onverantwoord. Dat is gevaarlijk! Voor mij gaan humanisme en spiritualiteit niet samen.

Joop Baljeu, Emmeloord

Spiritualiteit 2

Ik voel mezelf al heel lang humanist met een religieus besef, het besef dat er meer is dan wij mensen met ons verstand kunnen begrijpen, en ook het besef dat we hier en nu op aarde iets van ons leven moeten maken. De laatste jaren heb ik me meer verdiept in mijn religieuze kant via cursussen op spiritueel gebied. De manier van zijn die ik daardoor heb ontwikkeld, geeft me niet meer 'vastigheid', zoals Jan Haasbroek suggereert. Het betekent eerder dat ik meer durf los te laten zonder meteen in de angst te schieten dat ik de controle verlies. Jan Haasbroek stelt ook dat het 'eigen is aan de spirituele wereld om anderen aan te praten dat ze ongelukkig zijn'. Wat een veroordeling! Zelf heb ik juist geleerd om *niet* te oordelen over anderen, want anderen zijn je spiegels, stukjes van jezelf. Remco Nigten stelt dat mensen die vinden dat ziektes er zijn om van te

leren zichzelf willen verheffen boven anderen. Alweer zo'n oordeel! Een ziekte kan ons een signaal geven, we kunnen ons met open geest afvragen wat dat signaal wil vertellen. Zo kan je onder andere op een positievere manier leren denken en je leven meer in eigen hand nemen. Dat staat volledig los van welk oordeel dan ook. Het is in mijn ogen zelfs humanistisch, omdat het gaat over kiezen en daar verantwoordelijkheid voor nemen.

Josien Kroenbrink, Winterswijk

Spiritualiteit 3

Met enig fronsen heb ik het artikel over spiritualiteit gelezen. De roep naar andere dimensies wordt bij leden van het Humanistisch Verbond kennelijk steeds sterker. Inderdaad: het humanistische gedachtengoed is aan herziening toe, maar dat betekent nog niet dat we ons moeten richten op esoterische spinsels. Greet Doornenbal zegt dat veel religies verwijzen naar een beeld van een hoger zelf, waarbij het humanisme wat magertjes zou afsteken. Onjuist: de humanistische psycholoog Erich Fromm heeft boeken vol geschreven over dit hogere zelf. Verder zegt ze: 'spiritualiteit is een naar binnen gerichte energie, waarbij het gaat om verinnerlijking en zelfverwerkelij-

king'. Het begrip 'verinnerlijking' is reeds prachtig vormgegeven binnen het neo-humanisme van Von Humboldt c.s. en zelfverwerkelijking is een kernbegrip binnen de Amerikaanse 'humanistic psychology'. Daar hoeven we geen quasi-moderne 'spirituele' ideeën met de haren bij te slepen. Ik denk dat we voor vernieuwing van het humanisme beter te rade kunnen gaan bij mensen als Bergson en Savater. Ik zou het ten zeerste betreuren wanneer het esoterische milkshake-proza, dat ook nog vaak op absolutistische wijze wordt verkocht, het humanisme zou binnendringen.

Bram Theo Steynis, Almelo

Spiritualiteit 4

Jammer dat de serie interviews in de *Humanist* op zo'n smalle basis is gestoeld. Op deze wijze vind ik het een zeer matige bijdrage aan de discussie over humanisme en religieuze ervaring. Religie stamt van ligio, plichtbetrachting binnen een band met iemand of iets. Re-ligio verwijst over het herstellen van die band. Nog liever spreek ik tegenwoordig van gnostisch humanisme. Het begrip 'gnosis' is ouder dan religio en is al terug te vinden in de spreuk 'Gnothi se auton' (ken uzelve) in de beroemde Apollotempel te Delphi. Die spreuk geldt voor elke humanist. Ik zelf begrijp wat anderen onder god verstaan na een bijna-doodervaring als een aanvaarden van het natuurgebeuren als allesbepalende factor. Deze opvatting zou wel eens met mijn al sinds 1946 bestaande lidmaatschap van het HV kunnen gaan botsen, tenzij alle humanisten ermee akkoord gaan dat het HV wordt omgevormd tot een gnostisch humanistisch verbond, wat ik toch als mijn toekomstbeeld voor het HV zie.

Wybo van der Zweep, Wageningen

Spiritualiteit 5

In de *Humanist* van februari stond een karikatuur van een yoga-zit. In het volgende nummer verlang ik een normale yoga-zit!

M.T. Hofman, Delft

Hivos boos op Herfkens

De mededeling dat *Foster Parents Plan* mag toetreden tot de vier medefinancieringsorganisaties sloeg bij Hivos (humanistisch instituut voor ontwikkelingssamenwerking) in als een bom.

Hivos-directeur Jaap Dijkstra: "De ontwikkelingsorganisaties Hivos, Novib, Cordaid en Icco, vormen samen al sinds enkele decennia de zogenoemde medefinancieringsorganisaties (mfo's). Volgens het medefinancieringsprogramma mogen de vier elk jaar tien procent van het ontwikkelingsbudget onderling verdelen. Minister Herfkens van Ontwikkelingssamenwerking maakte echter eind 1999 kenbaar dat ook *Foster Parents Plan* tot de vier mag toetreden. Dat deed ze op basis van de nieuwe Subsidiewet."

De mfo's werken volgens drie uitgangspunten. Ten eerste doen de ontwikkelingsorganisaties aan directe, lokale armoedebestrijding. Verder werken ze aan maatschappijopbouw, onder meer door het steunen van het maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden. En tenslotte proberen ze via beleidsbeïnvloeding de nationale en internationale spelregels te veranderen ten gunste van de armen.

Dijkstra: "De mfo's zijn gericht op structurele armoedebestrijding. Het programma heeft nadrukkelijk een politieke, maatschappelijke basis. *Foster Parents Plan* voldoet op deze essentiële punten niet aan de eisen zoals die aan ons mfo's in de Subsidiewet worden gesteld", zegt Dijkstra.

"We vrezen dat hierdoor het karakter van het medefinancieringsprogramma ingrijpend wordt aangetast, waardoor de effectiviteit van de hulp achteruit zal gaan. Volgens ons heeft minister Herfkens de wet verkeerd toegepast."

Goede ontwikkelingssamenwerking kan alleen worden uitgevoerd via lokaal gewortelde organisaties en initiatieven, is de mening van de vier organisaties. Jaap Dijkstra: "Dit Nederlandse model van het medefinancieringsprogramma wordt alom geprezen en onder meer in de Europese Unie gekopieerd. Het is natuurlijk vreemd en teleurstellend dat dit systeem vervolgens juist in Nederland deels op de heling wordt gezet." Om zoveel mogelijk succes te boeken suggereren fondsenwerfers immers graag dat een gift de directe nood van mensen uit het Zuiden lenigt. Juist omdat de mfo's niet afhankelijk zijn van fondsen, hebben zij de vrijheid om ook initiatieven te steunen die vanuit het oogpunt van fondsenwerving minder aantrekkelijk zijn, zoals cultuur. "De minister introduceert met de keuze voor *Foster Parents Plan* een nieuw element in het medefinancieringsprogramma: het primaat van de fondsenwerving. Het model van het medefinancieringsprogramma komt hierdoor mijns inziens ernstig op de tocht te staan."

De vier ontwikkelingsorganisaties hebben inmiddels tweemaal een onderhoud met de minister gehad. Over de belangrijkste uitgangspunten van het medefinancieringsprogramma denken minister en mfo's hetzelfde. Over de wijze waarop de minister deze criteria heeft geïnterpreteerd bleven de partijen van mening verschillen. "We zijn van plan om een proefproces aan te spannen tegen de beschikking van de minister", zegt Dijkstra. "We wachten de komende weken nog af wat de reactie zal zijn van de Tweede Kamer op het besluit van de minister."

Nieuw manifest

Onlangs is het tweede Humanistische Manifest uitgebracht. Het manifest, getiteld *Humanist Manifesto 2000: a call for a new planetary humanism*, is geschreven door Paul Kurtz in opdracht van het IHEU (International Humanist and Ethical Union). Het document is een modernisering van het manifest uit 1988.

Opvallend in het nieuwe manifest: de nadruk op wetenschap als methode om de werkelijkheid te doorgronden en de afkeer van een postmoderne relativisering van waarden. Belangrijke concrete suggestie: vorm de Verenigde Naties om van een vergadering van soevereine staten tot een wereldparlement met gekozen vertegenwoordigers. De (omvangrijke) complete tekst van dit in het Engels gestelde document is via e-mail op te vragen bij de IHEU: babu@iheu.org

In memoriam

Vorig jaar is Bert Schwarz overleden. Bert Schwarz heeft veel betekend voor de humanistische beweging en het Humanistisch Verbond in het bijzonder. In 1975 trad hij toe tot het hoofdbestuur, waarvan hij veertien jaar deel bleef uit maken. Hij is ook zeer actief geweest in het bestuur van IHEU, HIVOS en het Landelijk Centrum Huwelijkscontacten (LCH). Zo gaf hij vorm aan zijn enorme betrokkenheid bij de humanistische beweging in Nederland. Het Humanistisch Verbond is hem daar zeer dankbaar voor.

ingezonden mededelingen

S.J. Redmeijer *Individu en collectief in de opvoeding* f 39,50

De auteur onderzoekt de gedachte achter de vanzelfsprekendheden die het individu belemmeren in zijn ont-plooiing. Vraag ook inlichtingen over andere uitgaven aan de uitgever.

Verkrijgbaar bij de boekhandel en rechtstreeks bij de uitgever, Postbus 76 9750 AB Haren-gr

Uitgeverij Sassenhein

Tel. 050 535 0 395
fax 050 535 0 329
Email: sassenhein@tref.nl

Open Dag 18 juni

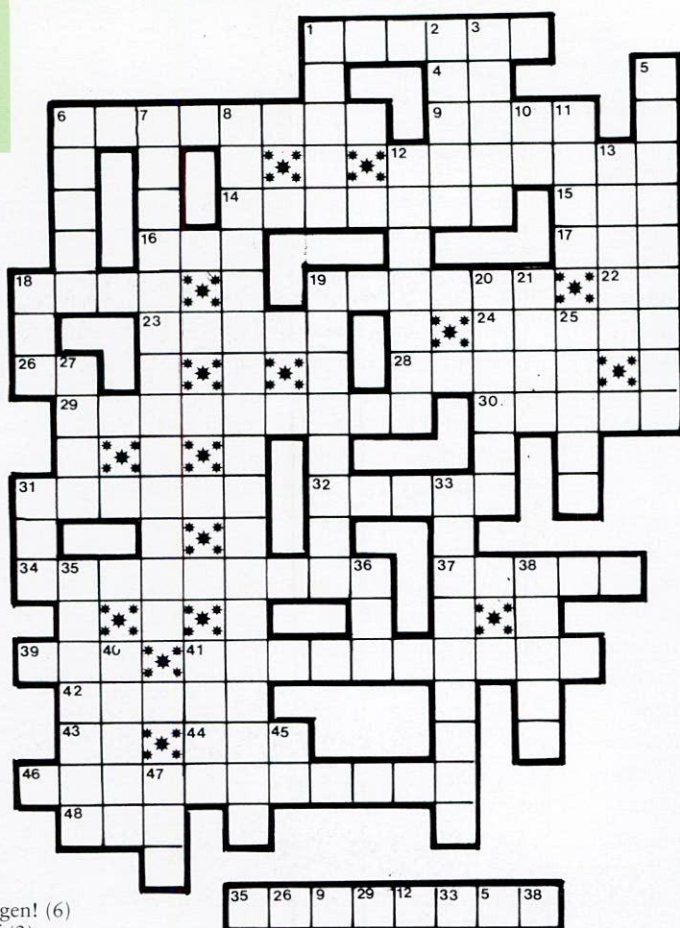
4-jarige schilderscholing Jaarcursus schilderen Zomerschilderweken

Het Labyrint Centrum voor beeldende vorming, Westersingel 9, 4101 ZG Culemborg, Tel.: (0345) 51 85 75 en fax: (0345) 56 85 24

CRYPTOGRAM

Evert
Wassenaar

Horizontaal

- 1 Dat kun je erop zeggen! (6)
- 4 Telwoord uit twaalf (2)
- 6 Radetskymars (8)
- 9 Geestelijk dier (4)
- 12 In een eierpan zitten, maar dan anders (7)
- 14 Huisdier van de koningin (7)
- 15 10 vert. op z'n Fries (3)
- 16 Groet met paraplu (3)
- 17 Onder die plaats wordt veel verklaard (3)
- 18 Dit meisje is er niet voor (4)
- 19 Er is ook zulke reclame (6)
- 22 Bevindt zich tussen hier en nu (2)
- 23 Niet-sporters laten deze velden zó liggen (5)
- 24 Zilver tussen kerk en staat (5)
- 26 Verkorte munt; bestaat ook niet lang meer (2)
- 28 Eten in een Duitse stad (5)
- 29 Wel erg hoog optillen (9)
- 30 Een net van ongeveer een liter (5)
- 31 Hij weet er alles van (6)
- 32 Stop die maar in uw tank (5)
- 34 ie man werkt in een deel van het huis (9)
- 37 Navigeert naar twee kanten (5)
- 39 Agressieve groente (3)
- 41 Plus (10)
- 42 Zo'n resultaat is niet bevredigend (5)
- 43 Frans goud in de medezeggenschap (2)
- 44 Zie 17 hor. (3)
- 46 Afgevaardigd (11)
- 48 Tennisgarnituur (3)

Verticaal

- 1 Lekkere vrucht van de gramschap (5)
- 2 Neerkomen op een plaats in Drenthe (5)
- 3 Dier uit 2 vert. (5)
- 5 (9)
- 6 Gemotoriseerd insect (5)
- 7 Vreemd keukenhulpje (13)
- 8 Hij loopt uit de pas (18)
- 10 Frans familielid van mij (2)
- 11 Hij bezit weinig, misschien zelfs geen geest (4)
- 12 Bij dit spel moet je een stalen gezicht trekken (7)
- 13 U en ik (5)
- 18 Benzinegetal (3)
- 19 Afzondering zonder geleide (8)
- 20 In de war is die vogel nog een sterke (6)
- 21 Kan men iemand draaien (4)
- 25 Schande van Jeroen (5)
- 27 Engelsen houden van tennis (4)
- 31 Omkeerbaar beroep (3)
- 33 Bijna 41 hor. (9)
- 35 Visgerecht (7)
- 36 Zo wordt wel geschat (3)
- 38 Hij heeft het altijd gedaan (5)
- 40 Ons aller woonplaats (5)
- 41 Witte bloem (4)
- 45 Werktuig in de EEG (2)
- 47 Naaldkunst (3)

Wanneer u letters uit overeenkomstig genummerde vakjes overbrengt naar de balk onder de puzzel dan ontstaat daar de in te zenden oplossing.

Win een boekenbon!

De redactie verloot een boekenbon onder de inzenders van het juiste, gezochte woord (onder het cryptogram). Stuur uw oplossing vóór 15 maart: Redactie Humanist, Postbus 75490, 1070 AL Amsterdam. De winnaar krijgt bericht en wordt in de volgende Humanist vermeld.

Oplossing cryptogram februarinummer

Horizontaal

1 marge, 5 zadelpijn, 8 dagopening, 10 brand, 11 rijst, 12 volhouder, 5 zetel, 17 er, 18 net, 19 dol, 21 in, 22 wee, 23 gelijkmatig, 26 Engels, 28 rebel, 29 tas, 30 Namen, 33 reën, 35 ledig, 37 lemen, 39, ar, 40 raad, 41 menen, 43, tij, 44 nopens, 45 ster, 46 dot.

Oplossing cryptogram februarinummer

Het gezochte woord was: vrijzinnig. De boekenbon is gewonnen door: E. van Loenen van der Gaag uit Enkhuizen

Verticaal

1 minderhedenbeleid, 2 giro, 3 slagboor, 4 bijstand, 5 zwerfvuil, 6 duivel, 7 ouderen, 9 gospel, 13 Helmond, 14 enig, 16 toegeven, 20 stamgast, 22 weer, 23 gl., 24 Est, 25 ijsla, 27 element, 31 air, 32 nader, 34 Nero, 36 erts, 38 nep, 42 nek.

Humanist is een uitgave van
het Humanistisch Verbond,
54-ste jaargang nr. 3
maart 2000

Redactieadres:

Postbus 75490, 1070 AL Amsterdam.
Tel.: 020 - 5219030 (bij voorkeur bellen
ma, di, wo tussen 14.00 en 17.00 uur)
e-mail: humanist@lb.humanistischver-
bond.nl
voor vragen over abonnementen:
020 - 5219000

Kantooradres:

Sarphatikade 13, Amsterdam.
Fax: 020 - 5219080
Algemene informatie:
Tel.: 020 - 5219000

Redactie:

Huib Afman
Sandra Langendijk (Denken & Doen)
Rien Jans
Leonie van den Schoor
Marjan Slob (hoofredacteur)

Vormgeving en Prepress:

Brouwer Digitaal, Utrecht

Medewerkers aan dit nummer:

Caecilia van der Drift, Margi Geerlinks,
Caroline Hanrath, Ruud Jonkers, Helle
Kooijman, Berthold van Maris, Chris
Pennarts, Paul Romijn, Jolanda aan de
Stegge, Hans van den Tillaart, Evert
Wassenaar

Omslag:

Chris Pennarts

Redactiecommissie:

Marleen Janssen Groesbeek, Jan
Haasbroek, Saskia ter Kuile, Hans
Martens, Willem Offenberg

Druk:

Hoonte Bosch en Keuning, Utrecht

Internet:

De Humanist wordt op Internet aange-
kondigd op de HV-homepage:
<http://www.humanistischverbond.nl>

Teletekst:

De Humanist staat regelmatig aangekor-
digd op teletekst 325

Gesproken Humanist:

De Humanist wordt ingesproken op cas-
sette. Een jaarabonnement kost f55,-.
Aan te vragen bij: Centrum voor gespro-
ken lectuur, tel. 0486 - 486486

Opzegtermijn:

Lidmaatschappen en abonnementen
lopen automatisch door tenzij voor 1
november schriftelijk is opgezegd.

Advertenties:

Uitgeverij Recent, Den Haag
Tel. 070 - 3385400
Fax 070 - 3587299

De Humanist wordt gedrukt op licht-
houthoudend mc papier, chloorvrij.
ISSN: 0025-9489

Verras iemand met een cadeau-abonnement op de Humanist!

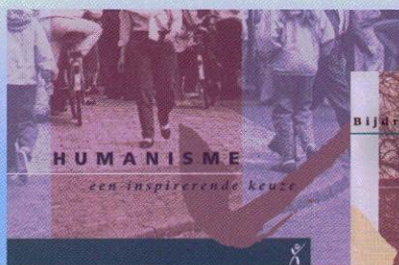
Kent u iemand die de Humanist graag zou lezen? En wilt u hem of haar een jaarabonnement van f55,- schenken? Vraag dan snel de kaart voor een cadeau-abonnement aan. Op de kaart is ook ruimte voor een persoonlijke wens of boodschap aan de ontvanger van het cadeau. Eén telefoontje naar de Humanist is genoeg: 020 - 5219000.

Humanist, voor een andere kijk op uw leven.

Maak kennis met het Humanistisch Verbond

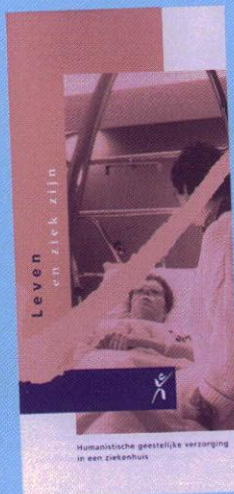
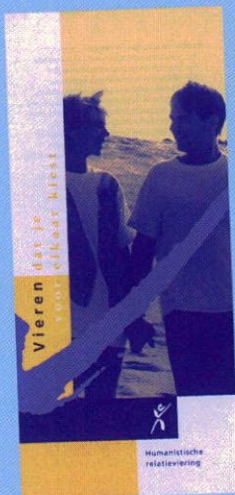
De Humanist kent u natuurlijk al. U kunt voor f55,- per jaar een abonnement nemen. Een proefabonnement (drie nummers voor een tientje) is ook mogelijk. Gebruik de bon in dit blad.

U kunt ook **donateur** van het Steunfonds Humanisme worden. Het Steunfonds is een werkstichting van het HV met als doel het verwerven en beheren van financiële middelen. Als donateur ontvangt u twee keer per jaar informatie over projecten en activiteiten van het HV met een acceptgiro. Zo kunt u per keer beslissen of u een financiële bijdrage wilt geven.

Het HV heeft verschillende **folders** en **brochures** die u meer informatie geven. Interesse? Bel publieksvoorlichting 020 - 5219090. Of gebruik de bon in deze Humanist!

Lid worden van het Humanistisch Verbond biedt nog meer voordelen! U krijgt negen keer per jaar de Humanist in huis. En ontvangt regelmatig nieuws over activiteiten bij u in de buurt. Als lid helpt u bovendien bij het instandhouden van geestelijke verzorging, uitvaartbegeleiding, relatieviering en humanistisch vormingsonderwijs. Het lidmaatschap kost f100,- per jaar; jongeren tot 27 jaar en mensen met een minimuminkomen betalen een lager tarief (resp. f40,- en f55,-).

DE MOOISTE STUDIE

IS DE MENS

Humanistiek: een nieuwe menswetenschap

Humanistiek is een multidisciplinaire studie waarin mensen en hun zinvragen centraal staan. Belangrijke inspiratiebronnen daarbij zijn humanistische tradities maar ook inzichten uit de filosofie en ethiek, maatschappij- en gedragswetenschappen, religie- en cultuurwetenschappen, wetenschapstheorie en methodologie. Als humanisticus ben je opgeleid tot een professioneel begeleider van individuen, groepen en organisaties bij zinvragen, en de wetenschappelijke bestudering daarvan. Wetenschappelijke en beroepsmatige vorming zijn geïntegreerd. De opleiding is voltijds en duurt 6 jaar. Studiefaciliteiten en -financiering zijn hierop afgestemd. Mensen met een vierjarige HBO-opleiding (behaald na 1 augustus 1986) of een universitaire opleiding komen in aanmerking voor een verkort programma.

UVH
UNIVERSITEIT
VOOR
HUMANISTIEK
UTRECHT

Contractonderwijs is mogelijk voor geïnteresseerden met minimaal een HBO-diploma.

Meer informatie?

1. Voor aanvragen schriftelijke informatie over de eerstvolgende Open Dag, de UvH-proefcollegedagen of de studie, bel (030) 239 01 00
2. Bezoek onze website www.uvh.nl
3. Stuur de bon in

BON

H300

- ☐ Stuur mij informatie over de opleiding
- ☐ Stuur mij informatie over de Open Dag op zaterdag 18 maart 2000 (11.00-15.30 uur)
- ☐ Stuur mij informatie over de UvH-proefcollegedagen

Naam (voornaam voluit): _____ M/V

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Stuur in ongefrankeerde envelop naar: Universiteit voor Humanistiek, Antwoordnummer 4031, 3500 VB Utrecht